

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul IV

Cultura, cultura va scăpa pe Români și cultura
numai națională poate fi. A. Papiu Ilarianu

Numărul

N-rul 44

CLUJ, DUMINECĂ 6 Noembrie 1927

Lei 20

CUPRINSUL

<i>POLITICA EXTERNĂ: Conflictul româno-maghiar la Societatea Națiunilor</i>	N. Dașcovici
<i>PROBLEME SOCIALE: Urbanism</i>	T. Boldur
<i>PROGRESE ȘTIINȚIFICE: Aniversări și comemorări: Volta.</i>	
<i>Marcelin Berthelot</i>	Gavril Todica
<i>ACTUALITAȚI: Botezul Universității din Cluj</i>	N. Buta
<i>Tradiția și politica</i>	C. Sudețeanu
<i>Discuții și recenzii: Adrien le Corbeau: L'Heure finale</i>	Dr. D. Olariu
<i>Scrisoare din Paris</i>	I. B.
<i>Figuri reprezentative: Dr. Sterie N. Ciurcu</i>	Dr. V. Bologa
<i>Speranțe zadarnice</i>	H. Trandafir
<i>PROBLEME ECONOMICE: Omogenitatea în asigurări și re-asigurarea</i>	N. Ghiulea
<i>INVAȚĂMÂNT-EDUCAȚIE: Reformarea limbii prin școală</i>	Gavril Todica
<i>CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: Cronica dramatică:</i>	
<i>Ciufulici, Glauco, Un excroc sentimental</i>	Liviu Rusu
<i>Expoziția pictorului Sava Albescu</i>	Cronicar
<i>SĂPTĂMÂNA ECONOMICA ȘI FINANCIARA: Problema tarifului vamal. — Trustul petrolului român. — Fraudele dela societatea „Sardev”. — Buget de excedente. — Iar clasa a IV-a. — Controlarea cecurilor. — Situația Băncii Naționale.</i>	Gh. Neculcea
<i>FAPTE ȘI OBSERVAȚII SĂPTĂMÂNALE: Centenarul lui Berthelot. — Chestia Dunării. — Țiganii din Cehoslovacia. — Necuviință. — Germania de după războiu. — Școala satului românesc. — Ministerul instrucției și culturii. — Sărbătoarea națională Cehoslovacă. — Ecouri. — Bibliografie.</i>	Red.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIREI No. 8, OALEA VICTORIEI No. 51
Abonamente: Pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

Activitatea Uniunii camerelor de industrie și comerț

— Dela 15 Iulie—12 Octombrie 1927 —

1. *Organizarea participării României la târgul internațional dela Salonice.* — Guvernul nostru a hotărât participarea țării la cel de al doilea târg internațional dela Salonice, care s'a ținut anul acesta dela 18 Septemvrie până la 30 Octomvrie. Cu organizarea participării a fost însărcinată uniunea noastră. Dându-ne seama de onoarea ce s'a făcut instituțiunii noastre, și de importanța chestiunii, am acceptat însărcinarea: și am luat toate măsurile ca organizarea participării să corespundă pe deplin încrederii cu care am fost onorați. Străduințele noastre au mers în două direcțiuni, anume: organizarea pavilionului și organizarea propagandei.

Bogățiile și munca noastră națională au fost demn reprezentate. Intr'un pavilion de 400 m. p., am expus cu sistemă și într'un frumos decor, cele mai de seamă produse agricole, industriale și miniere. Am dat o deosebită atențiune mai ales acelor produse industriale care și-ar putea creia de-bușuri pe piața Greciei. Au fost expuse produsele industriale a 250 de fabrici din țară, învederându-se astfel progresele importante realizate de industria națională, progrese ce justifică pe deplin sacrificiile ce facem cu încurajarea acestei ramure de activitate economică, precum și eforturile de a-i creia de-bușuri noi. Prin grafice numeroase am înfățișat, apoi, în mod sinoptic, importanța și progresele întregii noastre economii naționale și am distribuit diferite broșuri anume scrise pentru acest târg. La Roumaine economique en 1926, Apeçu général sur l'industrie du pétrole roumain, La richesse forestiere de la Roumaine (L'industrie et le commerce du bois). Am imprimat și distribuit de asemenea, scris însă în limba grecească, un catalog al tuturor produselor expuse, precedat de o expunere succintă asupra stării noastre economice actuale. În același scop și pentru a ilustra și mai bine toate aceste progrese am rulat în inima târgului, în fiecare seară, un mare film cinematografic, cu numeroase vederi asupra bogățiilor și industriilor din țară. Un serviciu permanent de informațiuni a fost pus la dispoziția vizitatorilor pentru a le da toate deslușirile dorite.

În legătură cu cele de mai sus, vom mai adăoga că dela ultima ședință a comitetului de direcție, și până la 31 August, târgul nostru volant a mai vizitat în interiorul țării, încă următoarele orașe: Tg.-Mureș, Sibiu, Arad, T.-Severin și Craiova. Pretutindeni a fost cercetat cu mare interes.

2. *Organizarea serviciului industrial al uniunii.* — În alcătuirea uniunii se simțea încă dela înființarea ei, creierii și organizarea unui serviciu care să se ocupe special de nevoile industriei naționale, această ramură de activitate economică, având, atât în organizația instituțiunii, cât și în preocupările noastre, aceeași importanță ca aceea a comerțului. De altfel serviciul acesta este prevăzut și de statutele uniunii.

Din diferite împrejurări, independente de voința noastră, serviciul industriei nu a putut să fie înjghebat până acum așa cum am fi dorit. A fost o lacună, pe care ne-am străduit să o înlăturăm și avem convingerea că am reușit. În fruntea serviciului am reușit să-l avem pe d. prof. dr. C. Bunge-

țeanu, care prin cunoștințele și lucrările sale de până acum, în materie este o garanție serioasă că de azi înainte problemele industriale, vor fi îndeaproape cercetate și soluționate așa cum se cuvine.

3. *Continuarea lucrărilor începute mai înainte.* — În darea de seamă despre activitatea președinției și birourilor uniunii, ce v'am prezentat la ultima noastră adunare dela 15 Iulie a. c., am avut onoare a vă expune diferitele lucrări și anchete, întreprinse de uniune, pentru îndeplinirea programului ei de activitate, anume: revizuirea tarifului vamal; aplicarea legii timbrului; noua lege asupra impozitului pe lux și cifra de afaceri; modificarea și unificarea codului comercial; legea repausului duminical; legea căminurilor de ucenici; ante-proiectul pentru reglementarea muncii la domiciliu; cercetarea nevoilor comerțului și industriei; problema transporturilor; orientarea activității camerelor de comerț și de industrie.

4. *Lucrări noi.* — Dela 5 Iulie a. c., uniunea a mai întreprins următoarele anchete și lucrări noi:

a) *Abrogarea legii speculei.* — Adunarea generală a uniunii, ținută la Chișinău la 3 Iunie a. c., a opinat pentru abrogarea legii speculei.

b) *Anchete de politică socială.* — În urma intervențiunii ministerului muncii, uniunea a mai întreprins în ultimul timp, tot printre camerele de comerț și de industrie, două anchete și anume:

1. Asupra metodelor de fixare a salariilor minimale, — în industria la domiciliu și în celelalte industrii în care nu există acorduri sau reglementări eficace relative la salarii și în cari salariile sunt reduse în mod excepțional.

2. Asupra alocațiilor de familie, în industria particulară.

Aceste anchete le-am întreprins în vederea pregătirii materialului necesar susținerii intereselor industriei românești la viitoarea conferință internațională a muncii din 1928, conferință la care uniunea, va stărui să fie reprezentată, în conformitate cu dispozițiunile tratatului.

În legătură cu anchetele de mai sus, vă mai aducem la cunoștință că la ministerul muncii, au fost alcătuite cinci comisii însărcinate cu elaborarea diferitelor legiuri sociale, anume: Codul muncii, asigurările sociale, codul cooperației, amendarea legii construcțiilor și a legii pentru înființarea asociației pentru îngrijirea și ocrotirea comercianților și industriașilor din România.

c) *Modificarea tarifului de transport pe CFR.* — La direcțiunea generală CER., s'a instituit o comisiune pentru elaborarea unui nou tarif de transport. Părerile uniunii în ce privește nomenclatura le-am formulat mai de mult și le-am comunicat la timp numitei direcțiuni generale.

d) *Proiectul de protocol relativ la executarea sentințelor arbitrale.* — Ministerul industriei și comerțului, a cerut avizul uniunii, asupra unui proiect de protocol, relativ la executarea sentințelor arbitrale străine.

5. *Diferite intervențiuni.* — Din proprie inițiativă sau după cererea camerelor de co-

merț și de industrie, uniunea a făcut în intervalul de timp dela 15 Iulie și până azi, diferite intervențiuni pentru apărarea și susținerea intereselor comerțului și industriei, precum și pentru îndeplinirea diferitelor însărcinări ce-i sunt date prin lege.

Acestate sunt, în linii mari cele mai de seamă preocupări și lucrări ale președinției și biurourilor uniunii dela 15 Iulie și până astăzi. Nu se cuprind aci lucrările curente, printre care trebuie să trecem și formalitățile făcute de uniune, pentru alegerea și constituirea nouilor camere de comerț și de industrie (Bălți, Lugoj, Satu-Mare, Târgoviște, Alba-Iulia și Tighina).

Menționăm însă că pentru aceste lucrări curente, am consacrat o foarte mare parte din activitatea noastră.

Biroul Uniunii.

Cronică mărunță

— Asociația generală a clerului „Andrei Șaguna” de pe teritorul întregii mitropolii ortodoxe din Sibiu își va ținea adunarea generală a acestui an în Lugoj în zilele de 10 și 11 Noemvrie, fiind la ordinea zilei și conferințe interesante rostite de dr. Gh. Ciuhandu, dr. Felea, dr. Șt. Ciocianu și Ion Imbroane.

— Pentru restaurarea mănăstirii Brâncoveanu din Sâmbăta de jos s'au strâns până acum 2.710.226 lei.

— Congresul național bisericesc ținut săptămâna trecută la Sibiu a anunțat ridicarea la rangul de academie a seminarilor teologice dela Cluj, Arad și Caransebeș, cum sunt cele dela Sibiu și Oradea. Sunt deci cinci academii teologice ortodoxe în Ardeal. Pentruca să nu rămână atâtea parohii fără preoți s'a înființat acum la Sibiu un seminar teologic de 6 clase, în care se primesc absolvenții cu 4 clase de liceu. În anul școlar 1927—28 s'au înscris în acest seminar peste 200 elevi, între ei sunt și români de peste frontieră.

Va apărea curând, într'un
îngrijit valum

Sociografie românească

Anchetarea plășilor muntoase:
Margine, Almăj, Beius.

de

ION CLOPOTEL

Prețul 60 lei

SOCIETATEA DE MAINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
Ion Clopoțel

Redacția și Administrația:
CLUJ, { Calea Victoriei 51. Telefon 308
Plaja Unirei No. 8.
Duminică, 6 Noembrie 1927

Anul IV N-rul 44
Numărul: Lei 20

Conflictul româno-maghiar la Societatea Națiunilor

Dificultatea esențială a problemei și interesul cercurilor juridice internaționale

Revista noastră a avut, ca de obicei, ocazia să se ocupe pe larg și la timp de fazele diferendului româno-maghiar pe așa zisa chestiune a optanților unguri din Transilvania.

Data fiind actualitatea problemei dusă din nou înaintea forului internațional dela Geneva, cum și interesul extraordinar provocat în cercurile de juriști internaționali, pentru soluția la care va căuta să ajungă Consiliul Societății Națiunilor, — socotim util să reamintim, pe scurt, elementele problemei până la stadiul ei actual.

Prin dispozițiile art. 63 din tratatul de pace dela Trianon (reproduse și în tratatul special așa zis de ocrotirea minorităților) locuitorii din Transilvania cetățeni maghiari obțineau dreptul să-și păstreze bunurile imobiliare aflate în teritoriul ce trecea sub suveranitatea română chiar în cazul când, prin exercitarea opțiunii de naționalitate, ar fi refuzat cetățenia Statului român.

Asupra acestui punct cred interesant să amintesc că pacea generală din 1919—20 a învâțat cu totul înlăturând vechile uzanțe în materia opțiunii de naționalitate potrivit cărora optanții pentru vechea lor cetățenie, siliți să evacueze teritoriul ce schimbase de suveranitate, erau liberi să iasă numai cu bunurile lor mobiliare, dar siliți să lichezeze averea lor imobiliară. Inovațiune rațională dacă ținem seama de marile transformări aduse în compoziția teritorială a Europei centrale și de efectele totdeauna dezastruoase pe care le au lichidările necesare forțate de bunuri — fie mobiliare sau imobiliare — când trebuiesc făcute în termene relativ scurte.

Legiuitorul internațional, care a stabilit ordinea cea nouă, s'a preocupat cu generozitate de soarta mate-

rială a oamenilor cărora schimbările de frontieră, provocate de marile evenimente, le creia o soartă morală destul de crudă. Mă gândesc la cei cari din stăpânitori aveau să se socotească pe viitor stăpâniți și tocmai de către cei nedreptățiți și ades disprețuiți de ei în decurs de veacuri ca rase inferioare!

Generozitate, dar și prevedere politică în același timp pentru că numai așa schimbările produse trebuiau mai lesne suportate și acceptate de simplii particulari menajați la maximum cu puțință în interesele lor legitime.

Din nenorocire, însă, spiritul omenesc, versatil și complicat, caută totdeauna să răstălmăcească lucrurile și să exploateze potrivit intereselor particular egoiste cele mai bune și mai raționale măsuri de suprem interes general.

Așa s'a întâmplat și cu dispozițiile tratatului de Trianon prin interpretarea tendențioasă dată aplicării sale de revanșarzii neînduplecați dela Budapesta cari nu înțeleg să se împace cu ireparabilul chiar dacă vatămă, prin atitudinea lor, bunei conviețuiri româno-maghiare din granițele României mari.

Intr'adevăr, guvernul dela Budapesta invocând menționatele dispoziții din tratatul de Trianon la conferința ambasadorilor și, apoi, la Societatea Națiunilor, a pretins că România a încălcat angajamentele luate prin acel tratat de oarece a expropriat pământurile optanților unguri prin reforma agrară.

Cum respectul tratatelor internaționale dintre state constituie un principiu fundamental de conviețuire internațională „pacta sunt servanda” și cum aceste tratate implică respectul chiar din partea legiuitorului părților contractante, — indiferent de vre-o mențiune specială inserată în acele tratate! — se înțelege că printr'o in-

terpretare tendențioasă nu era prea greu să se formuleze împotriva României acuzația că a violat pacea de la Trianon și nu și-a ținut cuvântul.

Interpretare tendențioasă cu aparențe formale de temei, dar care a fost cu talent demascată înaintea forurilor internaționale de d. N. Titulescu, actualul nostru ministru de afaceri streine, care a dovedit că în fond România nu săvârșise nici o violare de angajament internațional prin reforma agrară, de aplicație generală pe întreg teritoriul, concepută înainte de războiu și realizată în cadrul unei noi rândueli constituționale a proprietății agrare la noi.

A susține contrariul în favoarea tezei ungare ar însemna să admitem că autorii tratatului de pace înțeleseră să creeze optanților unguri o situație privilegiată de proprietari feudali într'o țară care și-a transformat complet constituția proprietății agrare, — și aceasta cu încălcarea suveranității sale naționale. Părte și mai gravă încă pentru opera de așezare definitivă a noii rândueli internaționale, o asemenea interpretare admisă ar fi condus, în mod logic, la încurajarea imorală a tuturor locuitorilor de origine maghiară din teritoriile ce au trecut României de a opta pentru Ungaria cu siguranța că numai așa scăpau de atingerile reformei agrare. Inchipuiți-vă, astăzi, ce imorală ar părea nedreptatea pentru maghiarii cari au primit cetățenia română dacă s'ar vedea mai rău tratați, prin aplicarea reformei agrare, decât cei cari au respins această cetățenie preferind să evacueze în speranța răsturnării tratatelor de pace!

Dar Ungaria nu este dispusă a se da bătută nici după insuccesul avut la cele două foruri amintite.

Astfel căutând o nouă porțiță în tratatul de Trianon spre a încerca răsturnarea ordinii stabilite, guver-

nanții au găsit-o în textul art. 239 privitor la *interzicerea de a lichida bunurile foștilor inamici* aflate în teritoriile care au schimbat de suveranitate și instituind tribunalul arbitral mixt româno-ungar care să vegheze la aplicarea dispoziției în cazurile eventuale.

Inutil să mai spunem că dispoziția aceasta-i perfect rațională și face parte în mod logic din totalul măsurilor luate pentru ocrotirea locuitorilor din teritoriile ce au suferit schimbări de suveranitate. Este oarecum complimentul logic și necesar al măsurii de ocrotirea minorităților și-i încă mai largă căci ea cuprinde pe toți foștii inamici și bunurile lor din teritoriile ce au schimbat de suveranitate chiar când din foștii inamici ei n'au devenit cetățeni români.

Optanții, deci, pe temeiul acestui articol, considerându-se *lichidați* de bunurile lor agrare prin micimea despăgubirii primite pentru expropriere, s'au adresat tribunalului arbitral mixt dela Paris cu o adevărată acțiune judiciară împotriva Statului român.

Din primul rând, România a respins competența aceluia tribunal în materia exproprierii, dar în loc să rostească *declinatoriul* de competență instanța arbitrală, prin voința unei singure persoane, d. Cederkrantz (suedez) președinte, s'a considerat competentă la 10 Ianuarie a. c. după multe și îndelungi desbateri.

Tribunalul dela Paris prin vina sau excesul de bunăvoință al unei singure persoane, uitând caracterul specific al oricărei instanțe *arbitrale* nu *judiciare* propriu zise, și-a distrus autoritatea de imparțialitate provocând pe una dintre părți.

România și-a retras judecătorul din tribunalul arbitral și a declarat că pe viitor refuză să mai participe la el în toate procesele de natură asemănătoare. În același timp faptul a fost adus la cunoștința Consiliului Societății Națiunilor ca să-și spună părerea într'o chestiune pe care a mai judecat-o la 1923 și, totodată, să-și îndeplinească sarcina decurgând din pact de a veghia la păstrarea păcii internaționale și a bunelor raporturi dintre națiuni de care depinde pacea (art. 11). Căci *agitația neconținută și sub diferite forme a așa zisei chestiuni a optanților unguri din Transilvania de către guvernul dela Budapesta nu este de natură să consolideze pacea generală, ci tocmai dimpotrivă.*

Tema a fost din nou și pe larg

desbătută în Septemvrie la Geneva, după ce fusese studiată încă dela adunarea din Martie a Consiliului S. N., amănată la cea din Iunie, trecută la Septemvrie și acum lăsată din nou oarecum în suspensie până la Decemvrie după intervenția delegatului italian.

Ungaria, prin glasul contelui Apponyi, o personalitate reprezentativă și cu mare prestigiu prin trecutul și vârsta sa, a luat atitudinea mielului blând din fabulă de apărătoare a tratatului de Trianon pe care tocmai România, Statul beneficiar, îl violează fără jenă...

Ceva mai mult, Ungaria prin vocea contelui a îmbrăcat nobila togă de *apărătoare a dreptului împotriva politice* susținând anume principii de drept internațional împotriva suveranității Statelor care se conduc după criterii politice și sacrifică de obicei regula juridică intereselor politice.

De aci până a da lecții însuși Consiliului dela Geneva refuzându-i competența de a se pronunța în chestiuni juridice și de principiu și cerând cu stăruință avizul Curții permanente de justiție internațională dela Haga, n'a mai rămas decât un pas pe care contele Apponyi l-a făcut trecând peste enervarea raportorului englez, d. Chamberlain. Într'adevăr, raportul acestuia cuprinzând cele trei puncte propuse Consiliului pentru a hotări asupra diferendului, începea cu recunoașterea în principiu că *tratatul dela Trianon nu-i scutește pe optanții unguri de efectele reformei agrare românești.*

Contele Apponyi, însă, cere o asemenea declarație principială din partea Curții dela Haga, instanță *juridică* internațională, și o refuză când vine din partea unui for internațional *politic* precum este Consiliul Societății Națiunilor. Fără a mai vorbi de refuzul de competență Consiliului de a controla activitatea tribunalului arbitral instituit prin tratatele de pace la a căror elaborare Consiliul n'a avut nici un rol! Totuși, reprezentantul ungar prin cererea către Consiliu de a numi un alt judecător la tribunalul arbitral spre a-l înlocui pe cel retras de România, recunoaște implicit competența juridică a acestui for internațional *politic* așa cum rezultă formal din tratatul de Trianon în ipoteza descomplicării tribunalului.

Un impas firesc pentru că nu se pot despărți în mod absolut *dreptul și politica* în cazul de față, ca în altea altele, și pentru că Societatea

Națiunilor în forma ei actuală nu este un supra-stat nesocotind suveranitatea fiecărui membru și putând exercita totdeauna sancțiuni legitime și eficace.

Teza ungară susținută pe teren juridic de contele Apponyi conduce la o problemă de drept internațional care n'a fost deslegată până astăzi prin nici un precedent: *respectul proprietății private sancționat în cadrul internațional ca o lege de aplicațiune universală.* În asemenea materie ar însemna că însăși suveranitatea statelor să fie limitată, la nevoie chiar înlăturată, când este vorba de proprietatea străinilor aflați pe teritoriul respectiv, — admițând că pentru naționalii proprii suveranitatea decide în afară de orice control internațional.

În reforma generală problema s'a mai pus în Rusia bolșevică fără a i-se găsi o deslegare *juridică.* Recenta concluzie a raportului prezentat Consiliului dela Geneva, în cazul optanților, a și fost exploatată de cercurile conducătoare dela Moscova printr'un articol de polemică publicat într'o revistă pariziană de către organizația petroliferă bolșevică pentru export.

Să adăugăm, oare, că și sub forma aceasta tema românească apare prin comparație mai puternică? Căci nu este vorba nici de datorii dinaintea de războiu *anulate* pur și simplu de regimul bolșevic, nici de *ruperea fără despăgubiri* a unor contracte bi-laterale făcute de imperiul țarist cu diferiții concesionari streini, nici în sfârșit de *confișcarea* bunurilor aparținând streinilor din Rusia după aceleași norme ca bunurile confiscate propriilor naționali.

Nu s'a anulat nici un angajament formal anterior, nu s'a rupt nici un contract de concesiune și, nu s'a confiscat nici un bun în dauna cetățenilor optanți unguri din Transilvania. O reformă generală, concepută încă înainte de războiu, a stabilit o nouă ordine a proprietății agrare din cuprinsul Statului român, ordine devenită și mai necesară cu ocazia războiului și a revoluției bolșevice, — și ea s'a făcut după regulile obișnuite de expropriere cu despăgubirea pe care evenimentele, mai presus de puterea și prevederea omească, au redus-o la proporții cu adevărat infime pentru toată lumea.

Revoluție îndeplinită în forme regulate, aproape normale, evitând toate emoțiile proprii revoluțiilor — dar cu jertfe și daune imense pen-

tru toți, mai mici, totuși, decât consecințele imediate și inerente tuturor revoluțiilor cunoscute din istorie!

Și Ungaria prin glasul contelui Apponyi speră să repună totul în dis-

cutie. să răstoarne ceoace s'a așezat în speranța că numai așa ar putea revoluționa pacea dela Trianon?

Florența, 25 X. 1927.

N. Dașcovici.

PROBLEME SOCIALE

Urbanism

Ce nenorocire să fii silit a locui într'o odaie ale cărei ferestre dau — de pildă — spre un grajd sau un zid de fabrică ce-ți închide orizontul! Zidul urât al casei de alături îți taie orice perspectivă, îți apasă par'că creerii, îți omoară avântul sufletului. Și ce aripi prinde spiritul, când de pe geamul camerei de lucru, poți să îmbrățișezi cu privirea imensitatea câmpului, sau linia sinuoasă a unui deal împădurit, ori farmecul infinit al mării! Hotărît, o cameră sau o casă fără orizont, îți face spiritul miop. Un cal prea mult ținut între cele patru ziduri ale grajdului, își slăbește vederile „se mereduiește”. Și spiritul omului se mereduiește când locașul lui de lucru e în așa fel clădit că nu poate îmbrățișa un orizont mai larg.

Cetățean, îți place — să presupunem — să ai ordine și frumusețe în casa ta, în grădina ta, când ai așa ceva. Dar nu te cuprinde un sentiment de profundă neplăcere, când ieșind de pe poartă în stradă, dai de un pavaj nemăturat, murdar, neîngrijit? Sau nu te ia jalea când ești silit să mergi pe o stradă bătută de Dumnezeu, neîngrijită, prăfoasă, fără viață, fără un pom, fără o floare, fără lărgime, fără perspectivă? Nu ți-se umflă pieptul de plăcere și nu ți-se înseninează oare sufletul, când, după ce ai ieșit oboșit din munca zilei, din casa sau atelierul tău, ai să te plimbi pe un drum curat, larg, dichisit, cu straturi de flori prin mijloc, cu privesți plăcute deoparte și de alta, cu linia unei păduri sau a unui parc profilându-se la capătul acestui drum? Nu simți oare o mândrie că ești cetățeanul unui asemenea oraș?

Nu simți că el e tot o prelungire a casei tale, și nu-l dorești tot așa de frumos și de curat cum ai dori să-ți fie și locuința?

Nu te poți numi un urban, decât dacă ai viu acest sentiment. Iar urbanismul, știința sau mai bine zis arta de a clădi orașe frumoase și confortabile, e expresia acestui sentiment. Să mai accentuăm importanta igienică — biopolitică — și chiar morală a acestui mod de a concepe orașul? A înfrăți popoarele într'un paradis imaginar și a clădi lumea dintr'odată pe baze materiale noi, e — pentru moment — o utopie. Dar lucrul se poate face în mic. Incepe să-ți cunoști concetățenii (ceice locuiesc cu tine în aceeași cetate), simte-te într'o comunitate cu ei, simte-te ca un fragment viu din această celulă numită oraș, și apoi încearcă să

faci ceva pentru binele lor. Câtă vreme un om nu palpită intern la nevoile și bucuriile celor din jurul lui imediat, și câtă vreme el nu-și socotește casa lui ca o parte integrantă a orașului, sau câtă vreme nu socotește orașul ca o prelungire a casei lui, nu e cetățean, nu e urban.

Barbarul, preocupat pe urma cine știe cărei aventuri, se instalează la oraș, cumpără un loc, construiește o casă cu dosul la stradă, fără să menajeze strada, fără să menajeze vecinii, acesta nu e un cetățean, nu e un urban. Acesta are nevoie de a învăța arta urbanismului, și la propriu și la figurat. Căci, vezi, cititorule, e o corelație — oricât de curios s'ar părea — între una și alta: între urbanismul la propriu și urbanismul la figurat. A fi urban, nu înseamnă numai a locui sau a avea casă în oraș, ci a te deprinde și cu anumite apucături mai arhizate de curățenie, de menajare ale celor din jurul tău, de deprinderi de politețe și cu anumite modificări a spiritului.

Dacă ținem seamă de aceste considerații, ce ar alcătui doar un minimum de postulate morale ale urbanismului, trebuie să constatăm, spre marea noastră nechez, că în această privință am rămas niște barbari. Locuim în niște aglomerații de case fără nici o frumusețe, fără nici un plan, pe niște străzi puse la întâmplare, într'o desordine cumplită. Căci orașele noastre s'au născut în chip spontan, fără că la alcătuirea lor să prezideze un spirit înamorat de logică, de bine și de frumos. Un oraș care să fie o operă de artă, nu poate fi decât creația unui spirit. Deci orașe ideale nu vom putea avea decât atunci când vom putea crea altele noi. Totuși, chiar acestea vechi, așa cum le avem, se pot ciela, se pot înfrumuseța, dacă cel puțin de aci încolo, cei chemați să vegheze la păstrarea intereselor și gospodăriei lor, se vor lăsa pătrunși de acest sentiment al urbanismului. N'a fost deloc animat de acest sentiment acel primar dintr'o mare urbe, care a lăsat luni de zile asfaltul trotuarelor unei străzi principale, pline de găuri ca niște peangini uriași, și s'a grăbit să cumpere un elegant automobil pentru primărie și pentru plăcerea de a se plimba într'un vehicul lucos. După cum nu-mi face impresie de bun cetățean, acel care îngâmădește avuții și lasă să piară de foame nevoiașii, sălășluți alături de casa lui, tot așa nu-mi face impresie de bun cetățean, cel care azi clădește un palat sfidător în mijlocul cociobelor vecine!

Ești dator, ca cetățean, să te ostenești ca și vecinul să aibă o locuință omenească; altfel îți faci impresia unui parvenit.

Nu uita că boala născută în casa lui din pricina mizeriei și a lipsei de soare pe care i-l fură tu, poate să te molipsească și pe tine. Deci mai multă osteneală să înfrumusețezi nu numai casa ta, ci și pe a vecinului, și strada pe care locuiești și orașul din care faci parte.

Anul acesta a apărut la Ploiești o carte sugestivă: „Urbanism la îndemâna tuturor” o traducere după Jean Raymond, datorită d-lui T. Socolescu ajutat de E. Bezdechi. D. Socolescu e un arhitect de seamă și a fost primar și consilier al urbei Ploiești. Era omul cel mai indicat să redea pe românește o asemenea carte. Și e caracteristic că prima publicație de acest fel a trebuit să apară tocmai la Ploiești, unul din orașele cele mai bogate cele mai urgisite în același timp; un oraș care după un bulevard — care, îngrijit, ar fi frumos — te primește cu „burta înainte”, cu o stradă imundă de mici prăvălii soioase și murdare, mai ales cu deale guri, o rușine vrednică de un târg oriental. Vor fi în această urbe mulți oameni de gust pe cari acest spectacol îl îndurează zilnic. Unul dintre ei e și d. Socolescu, de bună seamă, căci își dă osteneală să remedieze, pe cât îi stă în putință acest rău. Ca edil a adus o seamă de îmbunătățiri remarcabile; dar orașul acesta de milionari fără gust, n'are un teatru, n'are un ateneu, n'are un parc, n'are străzi, n'are lumină, n'are canalizare.

Era deci natural, ca dintr'un oraș în care acest sentiment al „urbanismului” e mai săngeros călcat în picioare, să iasă o asemenea carte. E un îndemn pentru locuitorii aceluia oraș nefericit, — care n'are un teatru, deși are 800 de cărciumi — e un imperios memento, care le arată ce ar putea să se creieze dintr'un oraș cu asemenea resurse nepuizabile. În fața cetățeanului ploieștean, care n'are la dispoziție decât o baie cu câteva cabine, defilează, în paginile cărții scoase prin munca și din inițiativa talentatului arhitect, planuri de orașe splendide cu minunate băi populare; pe dinaintea ochilor ploieșteanului auzit, care în jurul orașului său drept plimbare pentru sărbători n'are decât praf și uscăciune, se perindă parcurile întinse din orașele pe care cartea lui Raymond le enumerează și al căror plan îl dă; în locul străzilor strâmbe, înguste, derăpănate din orașul Dâmbului, alelele mărețe și grădinile din Tergnier, din Lethworth sau Mazagan.

E o ironie a destinului ca o asemenea carte să vadă lumina în orașul cel mai rău așezat, cel mai batjocurit de generațiile de edili ce l-au păscut până nu de mult. Dar ironia aceasta săngeroasă va fi bună la ceva: ea va trezi poate pe ploieșteni din amorțirea lor, și îi va ambiționa să-și modernizeze orașul, să-i dea mai mult confort și mai multă frumusețe. Căci, citind cartea d-lui Socolescu, te cuprinde o adevărată furie, când vezi în ce condiții mizere trăim noi, când alții

din orașul lor au putut să facă un paradis. Dar dacă broșura edulului din Ploești poate fi folositoare concetățenilor săi, ea poate fi tot atât de folositoare oricărui alt cetățean, care ar dori să se instruiască în principiile elementare ale urbanismului. Deși e o carte de tehnică pură, cu prețioase considerațiuni asupra

istoricului problemei, ea are darul să trezească în sufletul istoricului atâtea doruri, atâtea visuri, atâtea năzuinți spre mai bine și mai frumos, încât o citești mai cu plăcere decât un roman.

O recomandăm călduros oricărui om cu simțul „Urbanismului”.

Teodor Boldu

PROGRESE ȘTIINȚIFICE

Aniversări și comemorări

— Volta-Marcelin Berthelot —

Dintre numeroasele aniversări și comemorări, ce cad în anul acesta, presa noastră și mai ales presa străină, care știe foarte bine aprecia momentele culturale de pretutindeni, ne-au adus informații bogate. Reținem, la acest loc, câteva date privitoare la fizicianul italian *Alessandro Volta* (1745—1827), dela a cărui moarte s'au împlinit o sută de ani și la chimistul francez *Marcelin Berthelot* (1827—1907), dela a cărui naștere s'au împlinit o sută de ani, iar dela moarte 20.

Volta e unul din cei mai iluștri fizicieni de pe la începutul secolului trecut. Un pioner al electricității galvanice, căreia i-a dat interpretarea:

„În experiența cu picioarele de broască și concluzia lor, mușchii animalului activează numai ca un mediu neutral. Cauza fenomenului este electricitatea de contact a diferitelor metale”.

Un mijloc escelent de a studia curat fizicește noul fenomen, era „columna lui Volta”, construită din plăci de zinc, plăci de cupru și vată umezită, — un aparat combinat de Volta, dar modificat nu este mult, mai ales de *G. Zamboni* (1776—1846).

Pentru studiul electricității statice ne-au rămas dela el: *pistoalele electrice* (1777), *condensatorul electric* (1782), *electograful* și *electrometrul cu până*.

Pentru studiarea compoziției aerului atmosferic a combinat un *endiometru* și a scris răspânditele și agreețele: *Șapte scrisori asupra aerului din mocirle* (1777).

Peste tot era unul din cei mai îndemnatnici experimenteratori.

Pentru a ilustra mai pregnant progresele imense, realizate de științele fizice în cursul unui secol și în același timp pentru comemorarea mai demnă alui Volta, Italia a organizat un *congres internațional al fizicianilor*, care a și avut loc în zilele de 11—22 Septembrie în Como, cu continuarea în Pavia și Roma și la care au fost invitați fizicianii cei mai celebri din toate părțile globului.

Congresul l-a deschis profesorul *Majorana*, președintele comitetului italian și succesorul de azi la catedra lui Volta. S'a ales un comitet științific mai restrâns, cu profesorul *H. A. Lorentz* în

frunte. Materia desbaterilor s'a grupat mai ales în jurul punctelor:

structura materiei,
electricitatea și electronii,
fenomenele radiației.

Niels Bohr dă un referat asupra stării actuale a teoriei atomice.

Rutherford, în virtutea experimentelor sale, deschide unele perspective nouă asupra nucleilor atomici.

Aston vorbește despre metoda sa perfecționată de a determina ponderile atomice.

Electricitatea și electronii.

Lorentz, întemeietorul teoriei electronilor, analizează însușirile posibile ale electronilor elastici, rotitori.

Langmuir referă despre variația iuțelii electronilor incandescenti în vacuum.

Cotton despre producerea câmpurilor magnetice extrem de puternice.

Wood despre efectele fiziologice puternice, produse prin concentrația energiei vibrațiilor electro-magnetice.

Debye vorbește despre structura moleculelor și însușirile lor electrice.

Sommerfeld și *Frenkel* despre conducibilitatea electrică.

Ehrenhaft referă asupra rezultatelor obținute prin măsurarea particulelor de materie aflătoare la limita vizibilității ultramicroscopice. La unele particule s'au constatat încărcări cu mult mai mici decât încărcarea elementară a electronilor. Acest fenomen e în discordanță cu teoria generală de azi și poate schimba deci principiile fundamentale ale fizicii întregi.

Fenomenele radiației. Raze cosmice. Meg—Nad—Saha desvoaltă puncte nouă de vedere în sistematica spectrelor.

Levi-Civita tratează probleme matematice din teoria quantelor (micilor porțiuni de energie, atomi de energie, de lumină).

Millikan anunță că a determinat adâncimea de penetrație a razelor cosmice: în apă, până la 45 metri, în plumb până la 4 metri. Prin ceace se verifică și originea cosmică a acestora, căci raze cu undulații așa de scurte, de origine telurică, nu se cunosc. Ele pătrund în atmosfera noastră din toate părțile universului, iar nu numai din anumite puncte, cum afirmău până acuma unii și alții.

În sala istorică a universității din Pavia, unde își ținea cursurile și Volta, pe

la începutul secolului trecut — profesorul Lorentz a rezumat în mod magistral rezultatele științifice ale congresului. La propunerea lui Niels Bohr, Compton, Debye și Ehrenhaft, comitetul științific al congresului s'a decretat ca o instituție permanentă, prin care se asigură regularitatea congreselor acestor specialiști.

Comemorarea lui Volta s'a terminat în Roma, unde senatorul *Marconi* a ținut discursul festiv asupra lui Volta, iar *Mussolini* a primit pe toți membrii congresului.

În 29 Oct. 1927 s'au împlinit o sută de ani dela nașterea lui *Marcelin Berthelot*, cel mai mare chimist francez din timpurile nouă.

În serviciul științei a muncit neînterupt timp de 56 ani. Deși succesele obținute pe teren politic ușor puteau să-l abată de pe calea, pe care a plecat, totuși a rămas credincios carierei științifice. Nici ca senator, nici ca ministru de instrucție publică, nici ca ministru de externe, nu a încetat a fi profesor și cercetător. Putea ajunge la posturi cu venite princiare: el s'a retras totdeauna la catedră și în laborator. Pentru gloria lui științifică îl prețuiau și aceia, cari îl desaprobuau, eventual, pentru atitudinea lui politică.

Activitatea științifică a lui Berthelot a fost imensă. În termen mediu, dădea la an câte douăzeci de memorii asupra experiențelor ce le făcea în laborator și alte articole, mai ales din domeniul științelor fizico-chimice, de câte un volum respectabil. Nu există teren în chimie, în care să nu ne fi rămas brazde adânci de pe urma activității sale laborioase. Tot ceace au lucrat chimiștii germani, în domeniul chimiei organice, toate descoperirile, cari i-au făcut, cu tot dreptul celebri, toate colorile, toate medicamentele sintetice, s'au pornit pe urma experiențelor și ideilor geniale, publicate de Berthelot, în cartea sa despre sinteza corpurilor organice. Principiul fundamental al termochimiei, întrezărit de *Hesse* și *Thomson*, și-a primit sancțiunea prin celebra termochimie alui Berthelot. Meritul lui, pe terenul termochimiei, se poate compara cu meritul lui *Lavoisier*, care a statorit rolul oxigenului, în procesele de combustione. Ceace alții abia visau, pentru Berthelot se transforma în realitate, în fapte științifice, deplin verificate, putând servi de temelie sigură pentru alte experiențe și cercetări. Ca exemplu ne poate servi *Vielle*, care plecând dela calculațiile termochimice ale lui Berthelot, a ajuns să inventeze praful de pușcă fără fum.

Berthelot a aplicat, cel dintâiu, energia electrică la sinteza chimică și producerea acetilenei, direct din părțile ei constitutive: carbon și hidrogen, este unul din meritele lui neperitoare. Cu cercetările sale, din domeniul chimiei agricole a contribuit la clarificarea multor probleme, în special la chestia asimilării azotului de către plante.

De importanță sunt și studiile ce le-a

seris asupra istoriei chimiei, biografia lui Lavoisier, biografiile multor fizicieni și chimiști.

Abia este alt naturalist francez, care să se fi distins prin orizont mai larg al vederilor, prin concepție filozofică mai adâncă, prin precizia experiențelor, prin

orientare mai temeinică în viața culturală și economică a Franței, decât Berthelot.

Ca model voi traduce, pentru coloanele acestei reviste, articolul său despre Denis Papin.

Gavril Todica

ACTUALITAȚI

Botezul Universității clujene

Dumineca trecută Clujul a îmbrăcat haină de sărbătoare. Cea mai reprezentativă dintre instituțiile sale, Universitatea, a primit numele încărcat de glorie al celui dintâiu domnitor al României întregite: Regele Ferdinand I. Interiorul ei, sobru în zilele de muncă, a primit, de astădată, fastul și maestrea clipelor solemne, cari înalță și impresionează. Aula s'a dovedit neîncăpătoare pentru cei cari s'au grăbit să asiste la ceremonia botezului și remarcăm cu lacrima bucuriei în ochi, că festivitatea s'a desfășurat într'un cadru social destul de larg. Vreau să spun prin aceasta, că însemnătatea istorică a actului a atras o numeroasă asistență extra-universitară, fapt care demonstrează, că „momente biografice“ ale acestei instituții, sensul lor național, mișcă și organizează conștiința românească de pretutindeni. Suntem atât de obicinuiți cu căldura superficială, improvizată a altor comemorări, aniversări etc., încât exuberanța de Duminecă a acestei conștiințe a fost ca o revărsare de energie vitală peste niște nervi surmenați. Personal — mărturisesc — priveam cu sufletul satisfăcut la mulțimea capetelor nemișcate și ori de câte ori se deslănțuia vre-un ropot de aplauze, ori de câte ori cuvinte adecvate, evidente, provocau lumina aprobării integrale în ochii celor de față, simțiam puterea magică a literelor, a cuvântului autorizat.

Care este sensul profund al botezului de Duminecă?

Universitatea din Cluj își începu activitatea imediat după Unire și într'un timp când în urechea generațiilor tinere răsuna proaspăt, zgomotul bătilor de pe toate fronturile. Ea avea misiunea de a turna balsamul răcoritor al idealului peste nervul lor extenuat. Era chemată, astfel, să organizeze trainic norocul și binefacerile vremii, cari se abătură din belșug peste trupul istovit al Ardealului în urma tratatelor de pace. Această mi-

siune grea fu îndeplinită cu succes. Pe cei vechi dintre studenți, pe cei îmbătrâniți înainte de vreme de emoțiile puternice ale încăerării mondiale, îi vindecă, iar pe cei noi îi încopie firul vieții naționale, căci firul de continuitate al acestei vieți nu poate suferi nici o întrerupere. Azi, după opt ani de activitate prodigioasă, pe care o tulbură doar mișcările studențești, prestigiul ei este în continuă creștere. Exprimându-ne figurat, putem susține că mănunchiul de inteligențe superioare, grupate în jurul ideii pe care o servește, precum și generațiile studențești cari se înfruptă neconștient din această idee formează pentru provincia noastră un element

radio-activ merit să lectuiască toate neajunsurile ei social-culturale. Această proprietate dinamică îi fu recunoscută oficial prin decretul Inaltei Regențe, prin cuvântările oficiale, rostite cu acel prilej.

Nu pot încheia aceste însemnări fugare, fără a desprinde din botezul de Duminecă și un alt sens decât cele arătate până acum.

Defunctul Rege Ferdinand I va rămâne în istorie ca un Intemeietor de Țară. Nu e mai puțin adevărat însă, că El va trece, în același timp, și în rândul Voevozilor întemeietori de datini. Mare cuceritor și întregitor de neam, El s'a dovedit, în vremurile de pace: un neobosit făuritor de realități sociale, și mai ales culturale. Este în această dedublare, în această organică evoluție a personalității Sale, un simbol al veacurilor moderne: cuceririle teritoriale nu se pot eterniza decât prin acțiunea literelor, printr'o puternică ofensivă culturală. Aceasta cu atât mai vărtos în cazul popoarelor tinere, a căror conștiință de sine se găsește în proces de formație.

Cluj, la 2 Oct. 1927.

N. Buta

Tradiția și politica

Nimic mai deosebit, cel puțin la prima vedere, decât aceste două noțiuni: tradiția și politica; ele formează chiar o antiteză. Căci, într'adevăr, tradiția apare ca tot ce poate fi mai fixat, mai statornic, închiegat deplin, o normă constantă de acțiune în viața socială, pe când politica apare ca tot ce poate fi mai mișcător, mai nestatornic, mai gata de prefacere neîncetată, ceva care trece prin linia prezentului cu o delimitare ușoară spre viitor, pe care are rolul să-l pregătească. Dacă am privi situația numai teoretic, tradiția și politica sunt ca termenii unei antinomii, deși în practică multe apropieri sunt posibile, și multe concesiuni se fac deoparte și de alta. Vom căuta să analizăm aci unele aspecte ale acestei dualități în ordinea socială.

Tradiția este consacrarea sau consfințirea a tot ceea ce din trecutul unui popor este demn să trăiască, sau mai bine, ceea ce a fost găsit de către membrii lui demn să trăiască și s'a impus ca atare. Trebuie însă să deosebim două aspecte bine diferențiate în constituția tradiției, căci ea poate privi sau însuma tot așa de bine viața interioară-sufletească a unui popor ca și datinele păstrate din strămoși, secate mai adesea de conținutul lor interior, *supraviețuirii* ale trecutului, cadre goale de ceea ce făcea însăși viața intimă adevărată a acelu popor. Această deosebire nu este numai artificială și apare cu

atât mai interesantă, dacă ne gândim că primul din aceste aspecte ar corespunde la ceea ce se numește obișnuit tradiției *vie* și cel de al doilea aspect ar corespunde dimpotrivă la așa zisa tradiția *moartă*. Un fel de a vorbi, care nu este numai figurat. Intr'adevăr, nu este o tradiție vie în faptul continuității sufletești a unui popor, adică acel substrat sufletec, care crește prin adăogire și niciodată prin înlocuire? Iar că este și tradiție moartă, — ce poate fi mai vădit decât acele obiceiuri superstițioase, practice arhaice și anaerone, care sfidează orșice posibilitate de progres? — Tradiția vie apare astfel ca un factor de progres sau cel puțin de frământare a virtualităților sufletești ale unui popor și de aceea ea este adesea caracterizată ca alcătuind *spiritul* unui popor. Pe când tradiția moartă este rugina vremii, este ca o greutate care apasă pe umerii comunităților omenești, este greutatea materiei. Deaceea popoarele sunt tradiționaliste, adică respectă tradiția, în grade diferite. Unele sunt tradiționaliste ca poporul chinez, condamnat la imobilitate de veacuri și altele sunt tradiționaliste ca poporul englez, pornit într'o continuă ascensiune spirituală, capabil de o înaltă adaptabilitate la progres. Iar între aceste grade extreme pot fi multe altele intermediare. Ceea ce reese însă clar este că unele popoare se caracterizează, în tradiția lor, mai mult prin *spiritul*

adekuat propriei lor desvoltări, iar altele se caracterizează, până la un punct, tocmai prin lipsa acestui spirit propriu. De aceea se și spune foarte adesea: tradiția spiritului francez, tradiția spiritului englez sau german; dar nu se spune, sau se spune mult mai puțin, — tradiția spiritului românesc sau ungurese, de pildă. Raportul dintre cele două aspecte ale tradiției poate fi exprimat astfel, aproximativ, în acești termeni. Cu cât un popor este mai înaintat în cultură, cu atât caracteristica lui spirituală este mai accentuată, el a întins și a cucerit mai departe spațiul sufletesc — și invers, cu cât un popor este mai înapoiat în cultură, cu atât caracteristica lui spirituală este mai ștearsă, predominând în toate manifestările sale aspectul material-rutinar al tradiției.

Să trecem acum la politică. — Aceasta, ca activitate strictă de conducere a oamenilor și societăților omenești, se opune în chipul cel mai firesc de altminteri tradiției. Căci tradiția, esențial orientată înspre trecut, se ridică oarecum peste manifestările concrete ale vieții, care-i scapă din vedere, spre a se contopi într-o atmosferă de spiritualitate și a primi peceția acestei spiritualități. În tradiție se demarcă, așa zicând, numai sufletul a ceea ce a fost odată și a isbutit să persiste prin vremuri, nu sufletul colectiv exponent al ascendenței strămoșești acumulate.

Cu totul altfel stau lucrurile cu politica. Aceasta, orientată esențial înspre prezent, ține seama, și poate în chip necesar, de oamenii așa cum sunt cu nevoile lor multiple și mărunte, căutând să le dea satisfacția cuvenită. De aceea poate nici nu este cuvânt mai des întrebuințat în activitatea politică decât cuvântul „satisfacție”. Oamenii trebuie satisfăcuți și să aibă micile lor satisfacții, care apar incommensurabile raportate la vanitățile egoiste ale inșilor singuratici. Fiecare se izolează pe pedestalul său, privind cu satisfacția vanității trecătoare cum lumea poate să graviteze spre el ca spre centrul său natural. De aceea politica, prin metoda și procedeele sale, se adaptează menirii sale de a privi pe oameni numai în vestmântul lor, în decolul sub care se ascunde însă, se maschează adevărata lor ființă sufletească. Iată de ce politica, cel puțin în mersul ei obișnuit, se desinteresează complet de ceea ce este sufletul și ignorează cu bună știință latura sufletească în afacerile omenești. Sufletul devine o necunoscută și devine o problemă, — dar pentru alții. Politica se obișnuiește să prindă oamenii în carne și oase cu pornirile lor egoiste și să-i desprindă din cadrul adânc al vieții interioare, de linia orientării lor spirituale. Aceasta rămâne pe seama tradiției, în înțelesul cel mai larg. Aici este și punctul culminant al antagonismului dintre tradiție și politică. O asemenea înțelegere și concepție a lucrurilor se întâlnește și în rândurile unor cotidiane, cum este „Cuvântul”.

Tradiția, privită în rosturile ei adânci, este o prelungire a trecutului în viața noastră sufletească; ea este un principiu

potențial al vieții sociale. Ea este un cadru de posibilități, care se revărsă în viața unui popor; de aceea chiar orice tradiție este națională în primul rând și nu există naționalism fără o bază tradițională. Naționalism și tradiționalism sunt, din acest punct de vedere, unul și același lucru. Acesta este, de pildă, înțelesul doctrinei naționaliste alui Melchior de Voguë și Maurice Barrés. Dimpotrivă, politica în practica ei curentă este o figurare a realităților imediate ale vieții sociale, fără grija de ce-a fost ieri și alături, cel puțin sufletește. Pentru politică este destul ca instituțiile se schimbă, că alcătuirile așezămintelor sunt altele, spre a avea și încredințarea că o asemenea prefacere s'a petrecut și în sufletele oamenilor. Totul este să mergi înainte, chiar dacă o legătură nu există sau este prea slabă. Politica, ademenită de mîrajul realităților imediate și crezând că are datoria exclusivă de a le sluji, alunecă peste realitățile adânci, singurele viabile în viața națiunilor. Ea tratează instinctiv întâmplările omenești dintr'un punct de vedere, care ar putea fi calificat materialist-istoric. E știut că materialismul istoric pretinde că factorul determinant în evoluția societăților este factorul economic și celelalte activități din viața socială sunt numai eflorescențe, înfloriri ale acestuia, subsistând numai prin virtutea inițială a factorului economic. Dar oricare ar putea fi dreptatea materialismului istoric în interpretarea evoluției omenești, oricât s'ar verifica ipoteza lui într'o privire retrospectivă a istoriei, rămâne totuși constant că orșice epocă istorică-in-

tegrată în viața unei națiuni — trăiește în actualitatea ei însăși, revendicată de politică tocmai, prin viața sufletului și nu prin așezările materiale, în care ea s'a depus. A o înțelege astfel, este a face asemenea geologului, care studiază fosilele găsite ca singurul obiect de cercetare, fără să-l preocupe viața ce s'a retras din ele... Dar tocmai aici este deosebirea că ceea ce ne apare retrospectiv ca fiind realitatea dominantă în evoluție, dintr'un punct de vedere actualist și funcțional este altceva. O epocă nu poate trăi, sau mai bine o națiune nu poate trăi într'o epocă determinată fără o atmosferă sufletească, fără o ambianță spirituală, — oricât privirea retrospectivă ne-ar da iluzia de contrariu! Fără o actualitate sufletească în continuarea verigilor de viață ale unei națiuni se provoacă un hiatus, o prăpastie, pe care n'o pot umplea așezămintele materiale nici cele mai perfecte! Dacă totul poate porni din materie, nimic nu poate trăi însă numai prin materie. Nici în viața unui singur individ, cu atât mai puțin în viața unei națiuni.

De aceea politica, fără să se subjugă tradiției ar trebui să recunoască aceste drepturile ei legitime, căci numai așa poate ajunge ea însăși să fie izvorul și creiatoarea unei noi tradiții sau mai bine unei tradiții reînnoite pe baza celei vechi. Căci o tradiție nu se schimbă radical, ea se confundă cu viața unei națiuni. Ea formează numai garanța continuității sufletești a unei națiuni, fără de care nu există politică sănătoasă și rodnică.

C. Sudeșanu

Discuții și recenzii

Adrien Le Corbeau: L'Heure finale, roman, ed. E. Fasquelle, Paris.

Dacă prin volumul „Le Gigantesque”, — premiat de Academia franceză — Adrien Le Corbeau a atras atenția lumii, literare nu numai în Franța, ci și în alte țări, fiind tradus și în alte limbi, prin al 2-lea volum „L'Heure finale”, el s'a impus, cucerind un loc de frunte printre scriitorii mari.

Aprecierile criticilor de seamă, care n'au avut decât cuvinte elogioase pentru aceste două opere, prețesc mai mult decât tirajele și succesele materiale ale volumelor lui Marguerite sau altor autori „moderni”, ce se adresează mai mult simțurilor decât cugetării.

Marele critic dela „Les Annales”, G. de Pawlowski, spune despre „L'Heure finale”: „Adrien Le Corbeau și-a ales o cale strămtă și grea dar care îl poate duce spre cele mai înalte culmi: aceea a romanului de idei, în care ideile singure sunt personagii și în care acțiunea poate cunoaște toate peripețiile tragice fără să părăsească totuși domeniul pur spiritual”.

În „Le Gigantesque” era descrisă viața unui arbore uriaș ce a văzut și înfruntat câteva mii de ani urgiile ca și măreția naturii și vremurilor. În „L'Heure finale”, autorul descrie impresiile resimțite în ultimul ceas al vieții, de un bătrân care, nemșecat, nu mai cunoaște decât activitatea creerii sale.

E noapte... o cameră de bolnav... o cândelă... foșnetul copacilor din grădină... umbra unei infirmiere...

Nu se schimbă nici un cuvânt, totuși interesul nu ne slăbește până la sfârșitul cărții.

Încă dela primul volum, A. Le Corbeau a fost comparat cu Maeterlinck.

Alberic Cahnet, („Illustration”), spune: „citiți cele două opere; sunt două cărți frumoase și, poate, două cărți mari. O să vă placă observația pătrunzătoare, forma de artă armonioasă, farmecul de duioșie generoasă și gustul de pantheism, pe care l-ați găsit în opera de filosofie lirică a lui M. Maeterlinck în: „La Sagessé et la Destinée”, „L'Intelligence des fleurs”, „la Mort”. După Jean Botrot, A. Le Corbeau, prin formă nu-i mai presus de Maeterlinck, dar i-e superior prin cugetare.

Adrien Le Corbeau nu repetă nimic din ceea ce a scris alții, nu se preocupă dacă va place publicului; fiecare frază ne face să medităm și ne deschide orizonturi noi de gândire.

Pentru a descrie ce se petrece în ultimul ceas de existență al unui bătrân, autorul nu ia nici calea naturalistă, nici ideea creștină — ceea ce ar fi însemnat să repete idei filosofice vechi, — ci privește moartea în față, senin, și misteriosul ei e redat ca ceva plin de interes și plăcut.

„Cugetările lui A. Le Corbeau ne fac să-l privim ca pe spiritul reîncarnat al filosofului Pascal („Pensées”) prin adâncimea inte-

lectului și limpezimea cristalină a stilului său”. („Carnet dela Semaine”).

Dr. D. Olaru

SCRISOARE DIN PARIS

Amintirea războiului

A fost mai vie în toamna aceasta decât oricând. Sunt două feluri de rememorare ale acelei crude încercări a civilizației. A face din ea un îndemn, la altele noui sau a o lua drept veșnică mustrare pentru orice viitoare turburare a păcii. Nu facem parte dintre aceia cari și-au așezat capul, liniștiți, pe iluzia unei păci perpetue a umanității. O astfel de iluzie ar fi mai primejdioasă ca oriunde într-o țară ca a noastră, la vest cu un vecin care e gata oricând de a se arunca în nebulvia războiului, iar la est cu un altul, care vrea să cucerească lumea, călcând întâiu de toate peste corpul nostru. Dar ideea în sine a războiului niciodată n'am preconizat-o. Dimpotrivă România s'a declarat în toate manifestările ei exterioare drept sinceră și hotărâtă apărătoare a păcii.

Caracteristice pentru cele două feluri de a-și aminti războiul sunt cele două inaugurări de monumente petrecute în luna trecută, la Tannenberg și la Verdun. La întâia s'a prezentat printr'un monument specific rasei, atât ca stil, cât și ca proporții o învingere a celui mai încarnat reprezentant al militarismului german; al doilea monument este o pioasă recunoștință pentru sutele de mii cari au apărut cu pieptul lor o civilizație. totdeauna iubitoare de pace.

Dovadă despre acest fel de a aminti războiul este, mai mult decât oricare alta, pioasa comemorare care s'a petrecut în 15 Oct. la Paris.

În Pantheonul de acolo, în liniștea căruia dorm în Voltaire, un Rousseau, un Hugo, un Jaurès adevăc cei mai calzi apărători ai păcii pe cari i-a avut omenirea modernă, s'a gravat numele a 560 de scriitori, morți pe câmpul de onoare, în Franța. Președintele republicii a asistat;

toate societățile scriitorilor, artiștilor și ale ziaristilor și-au adus omagiile; apoi s'a făcut apelul celor 560, răspunzând pentru fiecare câte unul din colegii lor: „Mort pe câmpul de onoare”. După rapoartele citite în ziarele franceze ceremonia a fost excepțional de emoționantă. Dar mai mult ne-a mișcat felul cum recunoștința guvernului s'a rostit prin cuvântul, într'adevăr inspirat al lui Herriot. Este un panegiric de o sobrietate clasică. Regretăm că spațiul nu ne permite de al reproduce în întregime aici; nu ne putem însă opri de a nu dovedi cu un splendid fragment ceace susținem mai sus cu privire la amintirea războiului:

„Inscripția acestor nume pe zidul Pantheonului are pentru noi o valoare simbolică. Acești morți au fost cavalerii spiritului. În ei se concentrează ceace Franța a apărut în ultimul războiu, care, după dorința lor, nu trebuia să fie altceva decât preludiul sângeros al păcii decisive. În acest conflict care reprezenta pentru inteligență cea mai nouă invazie barbară, o nouă năvălire spre căminul antic al culturii și al luminii, ei au apărut, împreună cu un pământ aspru frământat de încercările trecutului, drepturile calității, blândețea moravurilor, supremația ideii, comoara umană a libertății, a științei și a bunătății... De pe câmpurile noastre de războiu o vastă lumină se ălță la ceriu; națiunile îndepărtate o observau; au fost momente când cineva s'a putut întreba dacă acesta e focul unui rug sau flacăra unui altar. Într'adevăr aceasta era flacăra altarului; prin sacrificiul lor, ea luminează încă, mai vie ca oricând”.

I. B.

FIGURI REPREZENTATIVE

Unul care n'ar trebui uitat

Cu prilejul împlinirii a zece ani dela moartea doctorului Sterie N. Ciurcu

Zece ani au trecut, de când glia a acoperit trupul frânt de caznele închisorilor austriece al aceluia, care, trăind o viață întreagă departe de poporul său, a știut să-l servească până la ultima clipă. l-a iubit și a crezut fără șovăire în izbânda cea mare, pe care însă nu i-a mai fost dat s'o vadă. Toți aceia, cari au avut parte de bunătatea sa, toți câți au

văzut la el cum trebuie să-și iubești neamul, par'că l-au uitat. Cuvine-se acum, după zece ani dela moartea sa, în zilele triste închinete morților, când orișicare creștin jertfește câteva clipe de reculegere amintirii celor dragi cari au fost, să evocăm figura aceasta nobilă și senină a Ardealului entuziast de odinioară.

Sterie N. Ciurcu, născut la 14/27

Dec. 1848 în Brașov, și-a făcut studiile în Viena și s'a stabilit acolo la 1886 ca medic practic. Om cu legături de prietenie cu cei mai de seamă savanți ai Vienei, el a fost acela care a întreținut decenii de-arândul legătura între lumea medicală românească și cea vieneză. Nu era bolnav român, care căutând tămăduire la Viena, să nu fi cerut sfat și ajutor dela doctorul Ciurcu. Și întotdeauna îl căpăta. Omul acela era numai inimă: inimos ca medic, inimos ca român. Cât a trăit, el a fost centrul de gravitate al coloniei române din capitala Austriei. Nu era inițiativă românească, pe care el să nu o fi luat. Și o ducea la bun sfârșit: garanție era energia sa și vaza de care se bucura în cercurile conducătoare ale Vienei ca și ale Bucureștilor. Studenții români din Viena erau copiii săi alinați. Mulți au fost aceia, căroră, ajutându-le în tăcere, le-a dat puțința să-și termine studiile. A fost prea bun român pentru a putea scăpa teafăr în timpul persecuțiilor pornite după 1916. A gustat viața pușcăriilor austriece. Acelaș guvern austriac, care, cunoscând legăturile sale de prietenie și rudenie cu cei dela conducerea Țării românești, n'a pregetat să apeleze în timpul neutralității României la bunele sale servicii pentru aprovizionarea Vienei flămânzite, a doua zi după Sf. Mărie 1916 l-a aruncat în temniță. Și luni de zile, omul bătrân și bolnav a fost ținut într'o închisoare infectă, pentru singurul motiv că a fost și a rămas un bun român. Nici temnița, nici știrile triste de pe frontul românesc n'au fost în stare să-i zdruncine credința tare. Pentru el România mare era înfăptuită chiar și în zilele când Machensen intra în București. Dar trupul șubred n'a mai putut suporta greutatea temniței. Frânt trupește de cele îndurate, s'a stins în Noemvrie 1917, însuflețit până la sfârșit de credința tare în izbânda neamului său. Dintre absolvenții liceului brașovean el a fost al doilea, care s'a închinat studiului medicinei (1869). Totdeauna a ținut să păstreze legătura cu orașul său natal și cu școala din care a eșit. Așa de ex. el a îndemnat pe drul M. Gerstl din Paramaribo (America meridională) să dăruiască liceului brașovean o prețioasă colecție de animale exotice, care mult timp a fost o mândrie a brașovenilor. Cu dragoste și interes urmăria mersul ascendent al României-mici și eforturile politice și culturale ale ardelenilor. Multe lucruri bune s'au pus la calc

in casa sa, intotdeauna deschisă românilor de bine. Dacă n'ar fi fost el, poate nici azi Viena n'ar avea o biseriță românească; iar ceice vor scrie istoria mai nouă a „României June”, nu odată vor întâlni numele său.

Sterie Ciurcu a avut o mare do-

rință: să odihnească în pământ românesc. Oare societatea „Cultul eroilor” n'ar putea să-i aducă osemintele și să le așeze în mormântul părinților săi în Brașov?

Dr. V. Bologa

PROBLEME ECONOMICE

Omogeneitatea în asigurări și Reasigurarea

Principiul numerilor mari stăpânește și asigurările. Cu cât numărul asiguraților va fi mai mare, cu cât va fi mai bine satisfăcută, adică, legea membrilor mari, cu atât experiența va fi mai aproape de tablele statistice care au fost luate ca bază asigurării și operațiile asigurării mai sigure de reușită.

Legea numerilor mari, însă, are ca co-rectiv omogeneitatea riscurilor, și fără respectarea acestei omogeneități rezultatele experienței sunt prea departe de mijloacele date de statistică.

De asemenea, asigurătorul nu poate să-și fie angajamentele luate de cât dacă respectă în contractările pe care le face, limita maximă a operațiilor sale.

Dacă s'au adunat suficient riscuri și ele sunt omogene, desigur această limită maximă este respectată, însă în multe cazuri omogeneitatea perfectă nu se poate căpăta, și în foarte multe cazuri nu pot fi adunate un număr suficient de riscuri pentru ajungerea în asigurări a unei stabilități.

Necesitățile individuale sunt neînchipuit de variate, iar mutualitățile mici prin firea lor, prin puținele riscuri pe care le adună, sunt necurmat amenințate.

Această limită maximă e foarte greu de determinat. Cifra pe care o indică un calcul aproximativ nu poate fi luată și întrebunțată fără oarecare teamă. Este bine să se observe o prudență mai curând exagerată și să se fixeze pe cale empirică această limită maximă, în tot cazul inferioare cifrei date de calculul probabilităților.

În practică riscurile se prezintă neomogene. Din simpla considerare a câtorva exemple închipuite se poate vedea care este caracterul și care sunt consecințele acestei neomogeneități.

Să presupunem, de pildă, în asigurarea de incendiu o mutualitate compusă din 3000 case în valoare de câte 5000 lei fiecare. Dacă probabilitatea de incendiu ar fi de unu la mie din valoarea clădirilor asigurate, iar mutualitatea ar încasa dela fiecare proprietar câte 5 lei (1‰), atunci prima totală ce s'ar încasa ar fi de 15.000 lei; iar despăgubirea probabilă

$3000 \times \frac{1}{1000} \times 5000 = 15.000$ lei, ceea ce înseamnă că este o egalitate desăvârșită între prime și despăgubiri, și deci asigurarea e bine organizată.

Dacă însă mutualitatea noastră ar fi al-

cătuită tot din 3000 case însă 2999 în valoare de câte 5000 lei fiecare și una de 25.000 lei, atunci prima anuală totală ar fi:

$$2999 \times 5000 \times \frac{1}{1000} + 1 \times 25000 \times \frac{1}{1000} = 15020 \text{ lei}$$

însă despăgubirea, dacă una din cele trei case care sunt distruse, este casa în valoare de 25.000 lei, ar fi

$$2 \times 5000 + 1 \times 25.000 = 35.000 \text{ lei,}$$

o sumă mult mai mare decât valoarea primelor încasate, ceea ce înseamnă că dacă omogeneitatea a dispărut, solvabilitatea asigurătorului este zdruncinată.

Sau, în asigurarea de vite, dacă proprietarii unei comune și-ar asigura într-o mutuală 500 cai în valoare de câte 300 lei fiecare și 1 cal în valoare de 10.000 lei, dacă fiecare proprietar ar plăti 2 lei la sută de lei asigurați, probabilitatea de mortalitate a vitelor asigurate fiind de 2 la sută, iar despăgubirea ar fi de trei părți din valoarea vitei pierdute, atunci presupunând că între vitele pierdute în cursul unui an ar fi fost și calul în valoare de 10.000 lei, valoarea totală a cotizațiilor ar fi de

$$300 \times \frac{2}{100} \times 500 + 10.000 \times \frac{2}{100} = 320 \text{ lei,}$$

iar valoarea despăgubirii ar fi de

$$\frac{3}{4} [(50 \times \frac{2}{100} - 1) 300 + 10000] = \frac{3}{4} \times 12700 = 9525 \text{ lei}$$

ceea ce înseamnă că asiguratul ar fi pierdut 6325 lei.

De aci se vede necesitatea restabilirii omogeneității în mutualitate, pentru garantarea echității asigurării și solvabilității asigurătorului.

Pentru stabilirea omogeneității nu ar fi decât două căi: sau înlăturarea riscurilor ce depășesc maximum, sau căutarea în principiu asigurării un nou mijloc pentru acoperirea acestei diferențe.

Întâia cale este cea mai simplă, dar în același timp cea mai nepotrivită.

Refuzarea unei asigurări pe motivul mărimii riscului atrage discreditul, desigur neîndreptătit și nedrept asupra asigurătorului. Asigurații nu înțeleg că prin ael refuz asigurătorul își garantează solvabilitatea și de siguranța asigurării, care în primul rând e profitabilă asiguraților însuși. Ei pun refuzul unei asigurări a unui obiect prea valoros, în contul insolvabilității, ceea ce dovedește totala necunoaștere a principiului asigurării în opinia publică.

Dar și altfel. Dacă asigurații ar în-

țelege aceasta și ar împărți ei singuri riscurile mari între mai mulți asigurători, potrivit cu limita maximă a fiecăruia, atunci asigurarea devine, prin faptul că asiguratul trebuie să aibă diferite contracte cu mai mulți asigurători, oneroasă și costisitoare pentru asigurat.

Riscurile care nu ar putea fi luate de asigurare, fie că întrec cu mult sau cu puțin, limita maximă, sunt numeroase și prin aceasta asigurarea cu mult îngreunată.

A doua cale este că asigurătorul să primească orice risc, oricât de mare ar fi, însă pentru garanța solvabilității sale să-și fixeze maximumul cât poate să oprească din orice risc, iar restul să-l treacă asupra unuia sau mai mulți asigurați cu partea respectivă din primă.

Aceasta este reasigurarea.

Reasigurarea este o asigurare a asigurătorului, ea se face fără știrea asiguratului și numai în favoarea asigurătorului. Acesta e chiar caracterul fundamental al reasigurării.

De sigur că, reasigurarea, în chip indirect, este făcută și în interesul asiguratului, însă ea nu este decât o operație de asigurare a asigurătorului făcută în interesul său, mai bine în interesul solvabilității sale.

În exemplele pe care le-am considerat mai sus, asigurătorul trebuie să treacă reasiguratorului 20.000 lei din valoarea casei de 25.000 lei, și cu prima corespunzătoare de 20 lei, și 9700 lei din valoarea calului de 10.000 lei și cu cotizația corespunzătoare de 194 lei. După aceste operații de cesiune asigurările sunt omogene, în întâiul caz ar fi asigurate 3000 case în valoare de 5000 lei fiecare, în al doilea caz 501 cai în valoare de 300 lei fiecare.

Din punct de vedere juridic între contractul de reasigurare și contractul de asigurare nu este nici o deosebire. Ambele se întemeiază pe aceleași principii ale asigurării. Elementele sunt aceleași: deoparte un risc, de alta un asigurător, care ia riscul asupra sa în schimbul unei prime.

Reasigurarea însă nu este numai o asigurare a asigurătorului, prin mijlocirea fărâmitirii riscurilor și a stabilizării operațiilor de asigurare. Ea nu este cerută numai de imposibilitatea obținerii omogeneității riscurilor, ci și de imposibilitatea pentru mica mutualitate să adune suficient de multe riscuri, pentru că rezultatele experiențelor lor să nu fie prea îndepărtate de regularitățile statistice ale riscurilor asigurate. Reasigurarea este singurul mijloc prin care se poate da viață și tărie micii mutualități.

De altă parte, reasigurarea este la baza internaționalizării asigurării, și prin aceasta un mijloc puternic de dezvoltare a asigurării. În întâiul rând capacitatea societăților naționale este de multe ori prea mică față de importanța riscurilor de asigurat. Expozițiile internaționale, de pildă, a căror construire costă sume imense, sunt asigurate contra incendiilor la societățile de asigurare din lumea întreagă. În călătoria unui transatlantic

sunt interesate 30—40 societăți de asigurare. La asigurarea mărfurilor din porturi sunt interesate zeci de societăți, de pildă la asigurarea mărfurilor aflătoare astăzi în portul Galați, și care se ridică la o valoare de 400—500 milioane lei sunt interesate toate societățile noastre de asigurare și totuși ele nu iau asupra lor decât un sfert din valoarea asigurată, restul de trecut în străinătate. În al doilea rând riscurile mari adunate pe teritorii.

intinse, cari depășesc granițele unei țări, pot fi mai bine și mai științifice asigurate prin internaționalizarea asigurării cu ajutorul reasigurării. Valoarea imobiliară este cu neputință să fie în întregime asigurată în țară. Iar riscul de grindină, poate, numai considerat asupra unui continent, ne va da puțința să-i găsim legea de producere.

Reasigurarea este astăzi indispensabilă organizării oricărei asigurări. **Ghiulea**

INVĂȚĂMÂNT-EDUCAȚIE

Reformarea limbii prin școală

Se poate ceva mai evident decât adevărul, că școala e chemată, în prima linie, să ne desvolte și nobiliteze simțul de limbă? Și cu toate acestea, de multe-ori, tocmai adevărurile evidente trebuie să le tot repezeți și accentuezi; să le afirmi și confirmi.

Când capriciul scriitorilor nu vrea să facă, bunăoară, nici o deosebire între datorie și datorință, ci datorita materială o fac tot o apă cu datorința morală: școala e de vină. Încă de pe băncile școlii ar trebui să ni se infiltreze nuanțarea aceasta, cât timp nu avem cuvinte speciale pentru o noțiune și alta, cum au, de exemplu, germanii: Schuld și Pflicht sau ungurii: adóság și kötelesség. În mânia modei scriitorilor de a nu recunoaște decât „datoria”, noi ar trebui să păstrăm și cuvântul „datorință”, în lipsa altuia, mai potrivit.

Ca să se vadă, câte progrese poate realiza școala, să luăm instrucția, ce se face în armată, o instrucție, care numai sistematică nu se poate numi, în ce privește limba și în comparație cu școala primară și cu liceele clasice.

Feciorii noștri, trecuți prin „muștrulială” armatei austro-ungare, răspândeau prin toate satele și cătunele noastre cuvinte ca: borneu, turnister, rucsac, șaică, șaibă, proțac, țapinștrac, arlamis, urlaub, obeșter etc. Ne putem edifica mult din poeziile populare cătănești:

Suflă vântul hătălmas,
Merg feciori la șorozaș
sau

Lasă-ne să rătălim,
Că vezi bine că perim.
sau

Cum, Neamțule, nu ți-e greu,
Când vezi sânge pe ciacău?
sau

De-ar fi trăznit Dumnezeu
In cap la solgăbirău,
Când a pus peana 'n hârtie
De m'a scris la cătănie!
sau

La cancelarie am sosit,
Einberufu l-am subscris.
Vr'o doi ani și jumătate
Să tot port borneu 'n spate.

Puști, tornistere și alte căte,
Cine le mai ține minte?

Cu ștandul ne-au mestecat,
Kriegscompăanii ne-au format.
Când poruncă a venit,
Șvarmlenia de întărit,
Noi îndată-am împlinit.
Cu glonțu 'n mân' am plecat,
La feldspital ne-au legat,
Multă durere-am răbdat.

Și așa mai departe. Tinerii noștri filologi ar putea selecționa material de un mic vocabular al cuvintelor ostășești străine, ca un capitol al trecutului nostru cultural...

După câțiva ani de instrucție militară mai românească, se răspândesc cuvinte ca: permis, concediu, raniță, gamelă, cențură, recrutare, concentrare etc. Cei din poezii populare „militare”, ca cele ce urmează, veți constata un mare progres, sub raportul limbii românești, față de vechile poezii populare „cătănești”.

Până acasă eram,
Puține gânduri aveam,
Da de când sunt în armată,
Căpitanu-i al meu tată,
Grăniceriu-s frații mei,
De-mi împart traiul cu ei.

Foaie verde de cicoare,
Când plecai la recrutare
Eram tinăr ca o floare.
De când fac militărie
Plânge-mi inima și mie,
Că ce fac, ce isprăvesc,
Tot acasă mă gândesc.

Trei feciori de seama mea
Toți au trecut Dunărea
Podul la Turtucaia,
Să păzească granița,
Granița Bulgarului,
Ard-o para focului.
De când trecui Dunărea,
Vine-mi dor de țara mea —
Când voiu trece-o înapoi:
Voe bună face-mi-oiu.
Vișorează, viscolește,
Grăniceru-atunci pornește.
In lături prind a căte,

Nu văd numai pădurea,
Pădurea și granița,
Toată străinătatea.

N'am aici doi ochi frumoși,
Numai crunți și spărioși.
Eu petrec cu străinii
Ca alții cu părinții,
Eu petrec cu Bulgarii
Ca alții cu pretenii,
Petrec cu pădurile
Ca alții cu mândrele.
Toate granițele-s pline
De feciori tineri ca mine,
Feciorași din cei aleși
Toți de prin Bihor trimiși,
Care, foicea de nuc,
Pe-aici mare dor mai duc,
Dor de casă, de părinți
Și de cei doi ochi iubiți.

Cam așa scrie ficiorul din Bihor, al
cărui tată cânta pe vremuri

Merg feciori la șorozaș.
Suflă vântul hătălmas,

Gavril Todica

Expoziția Sava Albescu

Sala mică a prefecturii de astădată este într'adevăr prea mică pentru numărul mare al pânzelor d-lui Albescu. Peste 300 de tablouri, acoperind de sus până jos pereții salei, înfățișează munca din ultimul timp a acestui productiv pictor îndrăgit de arta lui.

Poate că o selectare mai scrupuloasă a pânzelor ar fi putut înălța nivelul artistic al expoziției, dar d. Albescu a vrut să se înfățișeze cât mai complet publicului clujean, care, dacă nu mă înșel, vede pentru întâia dată o expoziție a acestui pictor.

S'ar putea vorbi din nou de creșterea în intensitate și complexitate a vieții artistice clujene. An de an sposede numărul artiștilor plastici în orașul nostru, care devine din ce în ce mai mult un adevărat centru de viață culturală și artistică. D. Albescu a lucrat și s'a făcut cunoscut în alte orașe ale Ardealului. Palatul Astei din Sibiu se mândrește cu o seamă de pânze ale dănsului. Acum lucrează la Cluj, unde cred că a aflat și va afla mai multă înțelegere pentru opera sa decât în orașele mai mărunte.

Ceeace isbește dela început ochiul spectatorului care certează expoziția deschisă acum la prefectură, este unitatea de manieră, aceea profundă înrudită a pânzelor, care dovedește nu numai simpla lor origină comună, ci mai ales statornicirea artistului la o „metodă” de lucru care are note de originalitate. Este un drum dela protretele mari din mijlocul pereților mai lungi ai salei, cu prea puțină analiză tratate și până la seria simpatică a autoportretelor, dar atmosfera care încadrează figurile omenești este totdeauna aceeași, o atmosferă voită, proprie și nu copiată „după natură”.

D. Albescu găsește tipuri „originale”, pe cari le exploatează cu plăcere în mai multe pânze. Mai ales figuri de moți și țopi, cu expresia lor de energie și dărzăr înfruntare a vieții. Printre acestea sunt multe pânze de valoare. În același fel multiplică și tipurile de ovrei și chiar nudurile, reușind mai rar, în acest din urmă caz, să producă opere reprezentative ale genului.

E totuși o expoziție de preț expoziția d-lui Albescu.

Cronici culturale și artistice

Cronica dramatică

Ciufulci - Glauco - Un escroc sentimental

Se pare că direcția Teatrului Național din Cluj a început să-și dea seama despre importanța teatrului pentru copii. Încă nu știm dacă este un punct din programul fixat, sau un simplu incident. În orice caz reprezentarea piesei *Ciufulci* de George Silviu o înregistrăm cu satisfacție.

D. George Silviu are un suflet delicat și un rar talent de a se transpune în mentalitatea fragedă a copilului. Povestea pe care ne-o înfățișează este o fericită îmbinare între vis și realitate, care chiar și pe tine, privitor matur, te prinde cu putere și te vrăjește în mijlocul amintirilor aproape îngropate ale copilăriei. Iată povestea: Mărioara și Lică pleacă de acasă și se întâlnesc cu Ciufulci, un strengar cunoscut al străzilor, care îi îndeamnă la diferite fapte rele. Seara nici nu se mai duc acasă, ci rămân oaspeții lui Ciufulci, care îi adăpostește în locuința sa: o bancă din parcul apropiat. Peste noapte Mărioara se visează acasă, unde păpușile plâng grozav după stăpâna lor dispărută. Dimineața părinții își găsesc copiii rătașiți. Aceștia își recunosc vina și își cer iertare. Ciufulci se convertește și el, promițând că nu va mai face strengării, iar părinții Marioarei îl primesc la ei în casă.

Tendința moralizatoare este evidentă, totuși nu devine supărătoare. Ea răsare discret din însăși desfășurarea acțiunii. Scrișă în versuri admirabile, Ciufulci rămâne o podoabă a literaturii noastre pentru copii.

Rolul lui Ciufulci l-a interpretat d-na Nunuța Hodoș. Mai este vie în amintirea noastră creația din Morcovel, la care se adaugă acum și Ciufulci. D-sa interpretează cu multă simțire, ajutată de o dicție frumoasă.

Dar sărbătorita serii a fost micuța Păpușica Constantinescu. Cu toată etatea ei fragedă, Păpușica a pătruns cu atâta înțelegere în rolul ei, încât te captiva. Cu o dicție, pe care nu o prea înțalhești chiar la actori mari, și cu o siguranță rară, a exprimat cea mai întinsă gamă de emoții. În deosebi este de neuitat rugăciunea din actul II. Acest talent promite mult pentru teatrul românesc.

Menționăm meritul direcției de scenă. Însă nu putem uita că cele mai multe repetiții au fost conduse de d. Neamțu Ottonel. (Aplauzele le-a primit d. Bumbăști).

O premieră „mare” a fost *Glauco*, tragedie în 3 acte de *Luigi Morselli*.

Morselli n-a dat această singură piesă. Moartea l-a răpit prea curând, ca să-și poată afirma talentul extraordinar. Născut în Sicilia, în vinele lui pulsa precipitat sângele cald al compatrioților săi cu pasiuni puternice. A vrut să se dedice științei, dar a părăsit băncile universității și a început să colinde lumea. La un moment dat se angajă în serviciul republicii Uruguay, care începuse război cu republica Paraguay. Aici, pe câmpul de luptă din America de sud, a scris pe „Glauco”.

Acțiunea este îmbibată de legendele mitologiei antice. Glauco, un pescar îndrăgnet de pe coastele Siciliei, iubeste pe Scylla, fata lui Phorkys, un mare bogătaş. Dar dragostea lui este împreună cu dorința adâncă de a deveni mare, a deveni un rege

puternic. Și își făurește următorul plan: Să transporte lăna de pe insulă în depărtata Colehyda, unde va vinde-o cu mult mai scump. Câștigul va fi întâiul pas spre înălțare. Dar pentru realizarea planului are nevoie de concursul lui Phorkys, stăpânul a multor turme de oi. Acesta însă refuză să-i dea lăna, spunându-i că dacă ar fi silit să aleagă să-și dea cuiva fata sau lăna, apoi și-ar da fata. Atunci Scylla, care până acum s'a împotrivit plecării lui Glauco, predă cheia casei pescarilor, cari încarcă vasul cu lăna lui Phorkys. Scylla însăși desface funia vasului, privind cu durere în urma celui care pleacă.

În actul II Glauco este rege. Pătrunde chiar și la zeita Circe, cucerindu-i un sărut, prin care devine el însuși un zeu nemuritor. Însă din depărtare, ca în vis, pătrund până la el vaețele desperate ale Scyllei. Se îmbarcă repede și pleacă în Sicilia. Dar sosește târziu: Scylla, gonită de cruda și părinte, într'un moment de supremă desneajde se aruncase în mare. Visul lui Glauco este spulberat. Fără regina lui toată strălucirea cucerită își pierde suportul. Și eroul nemuritor își caută și el soarta în valurile mării, unde va păzi cadavrul scump.

Factura acțiunii denotă trăsături de adâncă tragedie. Găsim ceva mai mult decât înșirarea a unor întâmplări: Găsim lupta unor suflete sbuciumate, cari își caută rostul în fapte mari. În deosebi actul întâi are temeli de stâncă: o acțiune repede și hotărâtă, înfățișând clocotul extraordinar din sufletul lui Glauco și puterea de jertfă a Scyllei. Alături de aceștia Phorkys, cel cu voința nestrămutată, contribuie și el la vigoarea acțiunii, care se potrivește de minune cu mediul primitiv, în care se desfășoară. În acest act autorul și-a pus toată frământarea sufletului, toate ciocnirile acelor pasiuni elementare, cari îl munciau în sbuciumată-i viață. Aci el însuși este în acțiune, dorințele lui Glauco sunt dorințele poetului hoinar, care mânat de forțele interioare, străbate zările depărtate, ca să-și liniștească sufletul chinuit. Acest act poate sta cu siguranță alături de marile tragedii.

În actul II acțiunea scade. Poetul e obosit de marea revărsare de pasiuni și vrea liniște. Glauco este la culmea gloriei. Dar clocotul izbucnește iarăși în actul III, când zeul nemuritor se sbate între chinurile cauzate de moartea iubitei. Eternitatea și vremelnicia duc o luptă desperată în sufletul lui.

Trecând la interpretare, trebuie să remarcăm în primul rând meritul directorului de scenă: d. V. Bumbăști. Montarea nu lasă nimic de dorit. Îndeosebi trăsăturile simple, dar energice, ale stâncilor și ale mării din actul I se îmbină admirabil cu acțiunea puternică. În privința ansamblului însă constatăm o vină: Prea s'a răcut mult. Suntem de acord că o astfel de piesă trebuie interpretată în gen declamatoriu, dar cu o singură condiție: ca declamația să nu treacă în urlete nemotivate. În deosebi d. Petre Bulandra s'a făcut vinovat în această privință. D-sa striga, striga, și înghitea cuvintele, cu o poftă diabolică. Îl rugăm să se gândească și la bietul spectator, care în definitiv ar vrea și el să știe ce spune eroul principal. Din vina d-sale nu s'au observat aproape de loc frumusețile din actul III.

Remarcăm în schimb creația sobră a d-lui Florea Simionescu. Phorkysul d-sale semăna

grozav cu stâncile de alături. D. Simionescu interpretează cu mijloace simple, dar cu atât mai impunătoare. S'a adaptat admirabil atmosferei din piesă, ceea ce ni-l arată ca un distins artist.

Foarte simpatică d-na Crivățeanu. Într'un rol secundar a știut să se afirme cu căldură. D-sa are o calitate, pe care rar o întâlnim pe scena din Cluj: Știe să vorbească foarte frumos. D-na Gina Sandry Bulandra în rolul Circei și d-na Lelica Bănuțiu în Scylla, bine.

O altă premieră a fost „Un escroc sentimental”, comedie în 5 acte de Ion Dinn resp. Victor Eftimiu. Piesa aceasta îndată la naștere a primit numele de „Jocul milioanei”, apoi și-a trăit adolescența la repetiții sub numele de „Confratele nostru”, iar maturitatea la rampă și-a văzut-o sub numele de escroc, care mai este și sentimental. Dar pe noi puțin ne interesează procesul acesta de dublă reincarnare, numai piesa să fie bună. Și este slabă. Putem releva numai străduința actorilor ca să scoată ceva și în privința aceasta d-nii Braborescu, Neamțu Ottonel și Florea Simionescu merită toată lauda.

Liviu Rusu.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Scoala satului românesc. — Citim în revista „Cartea satului” din Lugoj aceste rânduri foarte drepte: „Ce fel de cunoștințe trebuie date copilului dela Sațul sau Orșova; celui dela câmpie sau dela codru? Căci cunoștințe îi pot fi acestui copil de cel mai mare folos, cari cunoștințe se pot prinde în aluatul sufletului acestui copil — creș, că nu e greu de găcit. Cei mai mulți dintre acești copii, dacă nu toți, ajungând în viață vor duce traiul părinților, vor munci pământul, vor crește pomi și animale, vor fi plugari. Aceasta li-e ursita și de această soarte nu e om care să-i poată scăpa. Grea va fi această viață, și pentru purtarea jugului ei — se cere sănătate, pricepere și voie bună. Anii petrecuți în școală, numai atuncia nu sunt ani perduți, ani trăiți degeaba, când școlarul va fi pregătit în vederea misiunii ce va avea de împlinit în viața lui, când școlarul va înțelege mâine mai bine decât tatăl său astăzi, lucrarea pământului, pomăritul și celelalte între cari se va mistui viața lui. Pentru cuprinderea acestor cunoștințe copilul dela sate are pregătirea necesară. În gospodăria tatălui său, copilul de plugar, e deprins, și-a câștigat în sufletul său, prin lucrările din fiecare zi acel portaltou, pe care să se poată altoi mlădițele celei mai înalte, celei mai grele, celei mai binefăcătoare științi, sau filosofii. Nu e nevoie de altceva decât să i-se explice, să i-se lămurească acele procese, cari se desfășoară într'un fir de grâu dela încolțire, până la dospirea aluatului frământat din făina boabelor — și te-ai adâncit în cele mai ascunse taine ale chimiei, ale fizicii, ale botanicii și ale filozofiei chiar, dacă vrei... Agricultură nu e altceva decât o mare artă, cea mai mare pe care ți-o poți închipui, în care se împreună, se topește toate științele pe care creierul omănesc le-a inventat. Credeți-mă, școala de azi din satele noastre e ceva așa de exotic, așa de nenatural, încât pe mine nu mă miră, dacă băiatul are groază de ea, dacă părinții lor o socotesc adeseori de o sarcină de prisos. Așa de puțină legătură are cu lumea, în care e așezată, cu viața, care fierbe în preajma ei, — încât seamănă mai mult a

închisoare, încât în realitate e mai mult un azil, în care stăpânește o altă ordine, alte legi, decât acelea după cari se conduc toate din jurul ei. Vorbesc în genere despre școala de azi din satul nostru, afirm cele de mai sus referitor la cele mai multe școli, cari azi le avem, pentru că sunt și de acelea, cari sunt felinare în valul, în

marea vieții adevărate pentru care create ar fi. Altă școală ne trebuie acolo la sate. Ne trebuie școala practică, școala vie, școala plugărească, pentru că plugarii vor fi cei ce vor ieși din ea. Ne trebuie școala care să răspundă lumină, în viața adevărată, reală — care se agită, se rostogolește în preajma ei. — P. Greuc".

Cronica economică-financiară

Problema tarifului vamal. — Ultima guvernare averescană a fost un dezastru, dacă ar fi să amintim numai legea de încurajare a proprietarilor (legea chirilor), tariful căilor ferate și tariful vamal este destul pentru a ne da seama de apăsarea vieții economice și de scumpetea mereu crescândă. În toate țările guvernul luptă contra scumpirii vieții și acest guvern de tristă amintire a făcut tot ce a putut pentru a scumpi viața. A scumpit chirile de 4 ori de cum le-a găsit, a scumpit prețul tuturor serviciilor publice (poșta, telegraf, telefon, cai ferate, etc.), a scumpit considerabil mărfurile fixând un tarif vamal atât de urcat, încât diferențele între prețul de cost și acesta sporit cu taxa vamală, sunt atât de mari încât câștigul industriașilor români, nu mai este beneficiu de producător, ci de-a dreptul spoliație.

Acum o comisiune economică a guvernului cercetează articol cu articol întregul tarif vamal, și va propune în curând guvernului modificarea lui. Este de datoria comercianților, și chiar de datoria publicului este, de a se mișca, de a cere cu tărie guvernului să ție seamă de interesele consumatorilor, și să nu întrecă în încurajarea industriei naționale măsura câștigurilor echitabile și licite.

Este de datoria camerelor de comerț să, facă o mișcare importantă pentru schimbarea logică a tarifului vamal, și dacă această cameră e paralizată în această acțiune de faptul că ea cuprinde în sânul ei și comercianți și industriași, cari au interese contrarii, este de datoria sfaturilor negustorești să ia asupra lor această importantă acțiune. Sfatul negustoresc din Galați a porsit bărbătește înainte, se așteaptă ceol celorlalte sfaturi.

Dela războiu încoace România nu a avut o politică vamală durabilă.

Înainte tariful vamal nu era schimbat de cât foarte rar, și în mici amănunte, fiindcă era o stabilitate economică: moneda era stabilă, raporturile economice internaționale erau stabile, politica economică era stabilă.

O monedă nestabilă nu poate garanta o încurajare a industriei naționale nici cu un tarif vamal, orice prevedere și orice tarif vamal poate fi peste noapte răsturnat cu o modificare simțitoare a valutei.

Tot astfel înainte aveam raporturi economice stabile cu străinătatea, fixate prin convenții comerciale care durau ani de zile. Astăzi toate vechile convenții sunt caduce și alte noi nu am încheiat.

În sfârșit ca în întreaga noastră viață publică, și în politica noastră vamală, o influență rea, e intervenție politică și protecția partizanilor politici. Acum nu mai poate fi vorba de norme economice, ci de interese de partid.

În asemenea împrejurări, România nu poate avea o politică vamală.

Trustul petrolului român. — Speculat de trustul zahărului român, de trustul hârtiei,

contribuabilul român va geme sub apăsarea zdrobitoare a trustului petrolului românesc.

Într-o țară în care guvernul este nu numai intervenționist, dar regulator absolutist ale tuturor amănunțelor vieții noastre economice, acest nou trust nu a putut fi făcut decât cu știrea guvernului, cu intervenția interesată a unor politicieni, cari pentru a câștiga câteva milioane, sunt gata să lase poporul nostru iarăș să fie jupuit de sute de milioane.

Societățile petrolifere române s'au cartelat, au urcat prin bună învoială prețurile produselor petrolifere, vor mai urca aceste prețuri fiindcă nimeni nu le va sta în cale, vor specula până la stoarcere pe robii români, și vor vinde în străinătate produsele sub cost, pentru a face concurență petrolului străin.

Societățile noastre petrolifere pretind că sunt într-o criză vremelnică din cauza concurenței neleale a petrolului american. Și vor să urce prețurile consumului intern pentru a putea ține piept concurenței străine în străinătate.

Dupăce suferim scumpetea provocată de tariful vamal de astăzi, dupăce suferim scumpetea provocată de lipsa de capital și dobânzile mari, de speculă, pe care trebuie să le plătească comerțul și industria, trebuie să suferim și urcarea nejustificată fiindcă diferență între prețul de producție și cel de vânzare e prea mare — pentru că popoare străine să aibă viața ieftină. Bulgarii au mâncat zahărul nostru totdeauna mai ieftin decât noi, au consumat sarea noastră totdeauna pe un preț mai ieftin decât noi, acum vor consuma și petrolul și benzina, și motorina noastră mai ieftină decât în această nefericită țară, binecuvântată cu toate bogățiile, dar blăstămată să aibă conducători proști și venali.

Petroliiștii argumentează exact cum argumenta d. Tanerod Constantinescu — oare această coincidență să nu ne descopere pe politicianul care a reușit să stoarcă dela guvern aprobarea vinovată ca societățile noastre petrolifere să organizeze specula sărăcimei române? Iar ni se face socoteala că petrolul nostru costă mai ieftin aici în țară decât în celelalte țări. E vorba bine înțeles de țări cu valută forte și mai ales neproducătoare de petrol, și se uită totdeauna că și câștigurile noastre sunt mai mici decât câștigurile tuturor categoriilor sociale din țările cu valută forte, și că de bogățiile pământului nostru nu trebuie să se bucure numai politicienii verosi, bogătașii și străinii, ci și sărăcimea.

Astăzi cu îngăduința guvernului societățile petrolifere calcă legea minelor, care spune limpede că produsele noastre petrolifere nu pot fi vândute în această țară mai scump ca în străinătate. E un principiu echitabil, care nu poate fi călcat decât de acei care sunt în stare să vândă țara sau să jucească fără milă poporul, și calcă fără nici o conștiință toate drepturile cetățenești, și toate legile țării.

De astăzi înainte tu, popor de țărani, te vei întoarce la luminația de său sau la o-paiul străbun, pentru a-ți lumina mijlocul casei tale. Ungherile vor rămâne umbrite pentru totdeauna, pentru că lumina strălucitoare să se reverse în casele celor care te-au vândut!

Fraudele dela societatea „Sardev”. — Societatea cu nume străin este o societate de operații de transport. Un casier a defraudat societatea cu câteva milioane. Nu ar merita nota aceasta, fiindcă dacă afacerile private ale unei societăți comerciale sunt prost conduse, nu e o chestiune care să privească opinia publică. Din întâmplare această societate a defraudat și statul, și atunci, mai ales când putem observa vina administrației căilor ferate, avem datoria să ne facem și noi observațiile noastre.

„Sardev”, în al cărui consiliu de administrație sunt sau au fost influente personalități politice din partidul averescan sau liberal — d. ministru Dimitriu dela Sardev a urcat scările ministerului de comunicații — a fost în afară oricărui control din partea organelor căilor ferate române. De biletele internaționale „Sardev” ținea dublă socoteală, una pentru administrația căilor ferate, una pentru societate. De aci o mare diferență între sumele efectiv vârsate casei generale CFR. și valoarea reală a acestor cupoane vândute.

Mai mult prin nu știm care intervenție „Sardev” a avut permisiunea de a elibera bilet bianco, singura agenție care a avut această permisiune, când biletele bianco sunt susceptibile de fraude fantastice pe care administrația căilor ferate le cunoaște foarte bine din practică, dela casierii săi.

De ce oare această protecție, și această organizare din partea administrației căilor ferate a defraudării Statului? E putred tot în jurul nostru!

Iar clasa a IV-a. — Nu se îndură guvernul să termine cu clasa a patra la căile ferate, adică vagoanele de animale amenajate cu bănci, pentru muncitorii și țărani nostri — vagoane neluminate și neîncălzite, cui-buri de murdărie, imoralitate, de contagiune și locuri de îmbolnăvire sigură.

Ministrul comunicației a cerut desființarea acestei barbarii pe ziua de 1 Nov., guvernul cu gândul veșnic la popor a amânat desființarea pe 1 Ianuarie 1928.

Buget de excedente. — Cu toată politica financiară a Statului român de strangulare a vieții economice, bugetele de excedente tot deficite dau. Bugetul pe 1927 a dat până la 31 August 1927 un deficit de 2 miliarde, 52 milioane, 930 mii și 519 lei. Cu toate sforțările bugetul pe 1927 va fi deficitar, și totuși funcționarii sunt rău plătiți, clădirile Statului să năruie, drumuri nu avem. Ne lipsește simțul de gospodărie.

Controlarea cecurilor. — A trebuit ca Statul să păgubească multe milioane pentru oficialitatea să se gândească că trebuie să controleze cecurile ce i-se predau pentru acoperirea taxelor vamale.

Cecurile lui Galantziș știm cine le-a binecuvântat pentru că Statul să fie jefuit de sumele însumate ce reprezentau. Nu știm cine a patronat cecurile lui Manissalian.

Astăzi ministerul de finanțe publică instrucții pentru controlarea riguroasă a cecurilor, dispoziții elementare, care și fără instrucții trebuiau păzite de organele ministerului.

Să credem noi că cu aceste instrucții se încheie seria exportatorilor sau importatorilor care depun ceuri false?

Situația Băncii Naționale. — Ultima situație sumară a Băncii Naționale a fost publicată pe ziua de 1 Oct.

Postul „biletelor de bancă în circulație” scade neîncetat — să fie oare o tendință de a reduce numărul circulant. Astăzi e de 21 miliarde, 19 milioane, 229.692 lei.

Portofoliul de efecte scontate a mai scăzut și el. Astăzi e de 9 miliarde 75 milioane 584.611 lei.

Creditele acordate centralei cooperative și centralei băncilor populare sunt neschimbate, la un miliard 532 milioane 944 mii 611 lei.

Imprumuturile statului staționare la 10 miliarde 678 milioane 975.705 lei, în schimb fondul ministerului de finanțe pentru amortizarea acestei datorii a crescut la 1 miliard 827 mil. 368.481 lei.

Stocul metalic de asemenea în ușoară creștere:

Fapte și observațiuni săptămânale

Speranțe zadarnice

Am fost printre cele dintâi publicații cari au luat atitudine clară și curajoasă contra absurdei campanii Rothermere. Oricine deșteaptă iluzii în mintea aprinsă a profilor unguri din Ungaria sau din România comite un sacrilegiu față de drepturile seculare la pământ ale țărănimii desioabăgite. E de regretat, că în Ardeal nu s'au organizat încă demonstrații publice contra umeltirilor oligarhice, datorită mai ales faptului, că la noi n'a luat nimeni în serios înmărmurirea Rothermere. Mulți frumtași politici sunt de părere că nu trebuie să ne ocupăm cu lordul pentru că el prea s'ar încrede, prea i-s'ar da multă atenție, pe nemeritate. Cu toate astea, dacă lordul nu se astâmpără, se justifică dela sine meetingurile de protestare ce vor începe, la inițiativa dlui Mihai Popovici, fost ministru. D. Popovici se întoarce din streinătate unde propaganda Rothermere a prins prea mult. Să reacționăm deci.

Horia Trandafir

Centenarul lui Berthelot, generalul chimist francez, se pregătește cu multă asiduitate la Paris. Va fi încă una din marile manifestații internaționale ale Franței. Din acest prilej se va pune în orașul-lumină care adăpostește atâtea instituții de caracter mondial, piatra fundamentală a unui institut internațional de chimie („La Maison de Chimie”). Toate țările se grăbesc să-și dea obolul lor pentru această instituție, aducând în felul acesta recunoștință spiritului francez care s'a dăruit atât de generos tuturor națiilor. Cu durere trebuie să mărturisim, că și de astă dată ne-am achitat într'un mod care numai onoare nu ne face. Mai ales că dintre toți europenii, noi suntem întâii tributari ai culturii franceze. Pe când Cehoslovacia a contribuit cu 500.000 franci francezi, noi nu ne-am îndurat decât cu 50.000. De bună seamă că sgârçitul nostru ministru de finanțe va motiva aceasta cu starea precară a vistieriei statului. Oricum însă deosebirea e prea mare; și e vorba doar de demnitatea noastră de stat cu greutate în orientul Europei.

Tot din prilejul acestui centenar s'a organizat în săptămâna trecută la Paris o serie de „serbări regionaliste” asupra cărora ne oprim pentru că găsim, în felul în care au fost organizate și în semnificația lor, un exemplu demn de urmat de tinerimea noastră. În fiecare seară a săptămânii trecute provinciile franceze au emulat, în fața unui public numeros, cu ceace au ele caracteristice în portul, dansul și cântecul lor. Duminecă, în 16 Oct., au defilat apoi în costumele lor pitorești prin cartierul latin al Parisului.

Avem și noi o mulțime de societăți studențești regionale, cari dela Unire încoace se zbat pentru a apropia de nație idealul acela cultural după care strigăm cu toții. Cele mai multe însă tânjesc într'o frazeologie șică și romantică așteptând dintr'o zi într'alta să-și deie duhul. Cauzele acestei decăderi a lor este lipsa spiritului de organizare pozitivă, de care suferă toată viața noastră publică și anarhia care domnește în studențime, dela izbucnirea mișcărilor antisemite încoace. Se vorbea odată de o federalizare a lor; nici o acțiune serioasă nu s'a săvârșit însă. Și citind despre serbările tinerilor francezi ne gândim ce splendidă și elocventă manifestație regionalistă ar pu-

tea face o astfel de federație. Cât de po-trivită ar fi pentru ea ziua de întâiu Decembrie, cea mai mare zi a noastră, ziua pe care însă tinerimea noastră n'o adăncăște așa cum ar trebui. Eu aș dori ca în aceea zi imaginea vie a Ardealului să defileze pe străzile capitalei lui, în delirul de bucurie al tinerimii. Cum s'ar umplea pieptul spectatorului la privirea acelei grandioase imagini. Iar seara pe scena Teatrului Național fiecare regiune ar da din dansurile, din cântecele, din sufletul ei... Ar fi un puternic mijloc de emulație întru adevăratul regionalism.

Necuvîntă. — Congresul presei latine abia acum începe să răsune în streinătatea latină. Răsună însă cald și sincer așa cum a fost și entuziasmul pe care confracții latini l-au găsit la această îndepărtată soră a lor. Trebuia lăsat ca impresiile să se lămurască; un latin adevărat totdeauna așa face. Singur d. Pierre Mole, care ni-se pare că are tot atâta sânge latin în el cât am eu chinez și care este corespondent al ziarului „Paris-Soir” s'a grăbit. Abia sosit la București d-sa a dat o raită pe la Capșa și prin mahalale și a și început să tragă concluzii decisive, scoțându-ne nici mai mult, nici mai puțin decât urmași ai sclavilor romani. Cele „șase lecții asupra României și a Românilor” — cari n'au fost decât patru (se pare că însăși direcțiunea ziarului și-a dat seama de reaua voință a redactorului ei) — le-a intitulat cu o ironie răutăcioasă „chez notre seur latine” — pentru a „dovedi” că prin civilizația noastră numai o noare latinități nu facem. D-sa a judecat poporul și țara românească după țiganii din mahalalele Bucureștilor nu după mulțimile acelea cari aduc din veacuri în ființa lor grăuntele etern al latinității. Este exact procedeele unui german care vrând să hulească Franța o judecă după murdăria și mizeria din foburgurile Parisului, sau predică sfârșitul latinității fiindcă a văzut sărăcia și gnoii din străzile laterale ale Neapopolului. Dar cine a citit cu atenție articolele dlui Mole poate descoperi în ele o necuvîntoasă răzbunare pregătită cu multă vreme înainte. E un procedee însă care nu face onoare unui ziarist care respectă adevărul, — mai ales când el se laudă că are sânge latin în vine.

Germania de după răboiu. — Prea puțin se cunoaște la noi — ca de altfel în întreagă Europa — criza socială, politică și culturală în care se zbate imperiul german. Cauza este că ceace se petrece acolo, nu ia formele zgomotoase cu care suntem obișnuiți în alte țări, cu altfel de temperament. Totuși observatorul atent se poate întoarce din Germania cu impresia unei puternice frământări interioare.

Un astfel de observator apare d. Maurice Pernot din articolul pe care îl publică în *Revue des Deux Mondes* din 15 Oct. Din punct de vedere social d-sa — ca burghez convins — regretă declinul vechii burghezii germane spirijinitoare a imperiului și pătrunsă de un excesiv spirit de ordine. Din punct de vedere religioz d-sa remarcă, pentru ultimii ani, o neobișnuită înmulțire a sectelor și o regenerare a protestantismului, față de întărirea catolicismului în primii ani de după răboiu. (Din acest punct de vedere e foarte caracteristică discuția în jurul reformei învățământului care ame-

Bibliografie

- Revista Istorică, XIII, nrele 7—9.
Grai și suflet, vol. III, fasc. 1, 1927.
Dătina, nr. 7—8, anul V.
Arhivele Olteniei, Iulie—Oct.
Adevărul Literar, 30 Oct.
Revue Prudy, Sept. 1927.
Viața Agricolă, 1 Oct. nr. 9.
Tipograph, 22 Oct., nr. 43.
Căminul, nr. 9.
Ideia, nr. 1—4.
Viața literară, 22 Oct.
Falanga, nr. 26.
Suflet Oltenesc, nr. 5.
Viața medicală, nr. 10.
Cartea Satului, nr. 12.
Revista generală a învățământului, nr. 8.
Mărgăritare basarabene, nr. 2.
Cosinzeana, 1 Nov.
Biblioteca Minerva No. 129, 129a. Suflete desnădăjduite de Maxim Gorki. Prețul 9 lei.
Biblioteca Minerva No. 140. Icoane din Viața plantelor și animalelor de Carl Ewald. Prețul 6 lei.
Cântecele Mele ed. II-a. Vol. I și II recitate și adăogite de Lucian Costin. Prețul 85 lei.
Biblioteca Minerva No. 218. Parabole de Oscar Wilde. Prețul 6 lei.

Rugăm onor. abonați să binevoiască a îngriji urgent de achitarea restanțelor pentru a nu fi nevoiți să recurgem la măsuri sumare.

Cheltuielile foarte urcate de tipografie, hârtie, colaborări și de natură administrativă, nu pot lăsa indiferent pe abonatul de conștiință.

„Societatea de mâine” este unica publicație mare a Ardealului care stă neîntrerupt în picioare de patru ani încoace, pe lângă toate dificultățile tiparului.

Cel puțin atâta putem cere: achitarea regulată și anticipată a abonamentului.

„Societatea de mâine”

Cețiți „Societatea de Mâine”

niță cu o adevărată criză guvernul lui Marx). Opinia publică este frământată de curentul spiritului de partid și de cel național, afară de partide. Se poate remarca totuși o pătrundere a ideilor social-democratice cu toată social-democrația germană a fost în stare odată să contribuie la restabilirea monarhiei. Dacă împ. jurări neprevăzute nu vor interveni, amintirea kaiserului va dispărea complet. Odată cu dispariția monarhiilor se remarcă apoi o accentuare a centralizării; fapt care a provocat în anii din urmă o serioasă reacțiune regionalistă, în deosebi la München și la Frankfurt.

Ministerul instrucției și culturii. — Se proiectează o reorganizare a ministerului instrucției publice, adăugându-i-se o direcție generală a culturii. Conform proiectului de anteproiect, este vorba de o adevărată mobilizare a șefilor de autorități publice și particulare, precum și a personalităților optate de minister în serviciul culturii. A fost invitată și *Societatea de mâine* să-și spună cuvântul, ceea ce a și făcut, dând o motivare completă nevoii de a se întreprinde o acțiune mare pentru a ne cunoaște țara dela un capăt la altul. Așteptăm rezultatul consfăturilor ce vor mai avea loc și vom da atunci publicității textul propunerii noastre, dela a cărei realizare putem spera maximul de bine al unei asemenea inițiative oficiale.

Sărbătoarea națională cehoslovacă. — În cadrul festiv s'a desfășurat sărbătorirea a aniversării independenței de stat la consulatul cehoslovac din Cluj. Aflăm, că și la celelalte oficii consulare cehoslovace din țară, precum și la legația din București, de sine înțeles, au avut loc solemnitățile, cu participarea personalităților românești locale. În același timp toată opinia noastră publică este alături de republica vecină, dorindu-i progrese rapide pe toate tărâmurile. Cehoslovacia a dovedit, în cei 9 ani dela unire, cum arată foarte drept un articol de fond *Prager Presse* cu data de 27 Oct., că este o țară matură capabilă de a-și da o guvernare la nivel european, nebazându-se mai pe jos decât bătrânele și exercitățile popoare dela Vest. Ii dorim prosperitate maximă.

Chestia Dunării. — Zilele acestea au început, în fața Tribunalului internațional la Haga, *dezbaterile asupra litigiului în chestiunea întinderii jurisdicțiunii Comisiei Europene a Dunării.* Acolo România își apără suveranitatea ei națională, cauza ei este încredințată juriștilor de mare autoritate, care sunt: d. Millerand, fost președinte al republicii franceze și Politis, profesor la Sorbona.

Conflictul este în două cuvinte următorul. Comisia Europeană a Dunării pretinde că ea are dreptul să cerceteze, să judece și să pedesească toate abaterile dela legile și regulamentele de comunicație, nu numai pe porțiunea Dunării dela Sulina până la Galați, ci și pe aceea dela Galați la Brăila. Argumentul ei este că în temeiul art. 346 al tratatului dela Versailles, are „aceleași drepturi ca și în trecut”, că potrivit congresului din 1883 dela Londra jurisdicția ei s'a întins și asupra porțiunii Galați—Brăila, și că înainte de războiu și-a exercitat în câteva rânduri acest drept.

La acestea guvernul român răspunde că art. 346 al tratatului de pace nu se poate aplica decât în conformitate cu „Convențiunea generală dela Barcelona”, pe care art. 338 al aceluiași tratat, o instituie și-i dă efect juridic, iar această „convențiune” respectă drepturile suverane ale țărilor teritoriale. Prin urmare nu se poate călca României, stat independent, suveranitatea ei națională, și să i-se impună judecată străină pe teritoriul ei. Cât privește congresul dela 1883 din Londra, încheierile lui nu-i pot fi opuse fiindcă, România a refuzat să participe la acel congres și nu i-a aprobat încheierile. De altfel chiar comitetul juridic al Societății Națiunilor a opinat că hotărârile congresului din 1883 dela Londra nu ne poate fi impus. Și în fine chiar dacă, silită de împrejurări, România a ngăduit comisiei dunărene să facă acte de jurisdicție și pe teritoriul ei, astăzi nu mai admite nici o călcare a suveranității ei naționale.

Pentru porțiunea românească a Dunării între Sulina și Galați care nu a fost totdeauna pur românească, dacă este și adevărată expresă a României, pentru porțiunea Galați—Brăila, nu a fost niciodată, nu este și nu poate fi.

Oricare va fi hotărârea tribunalului in-

ternațional dela Haga, România nu va îngădui primirea suveranității ei naționale.

Țiganii din Cehoslovacia. — În republica vecină dela nordvest, care ne poate servi de multe ori pildă vrednică de urmat în organizația de Stat, prin legi speciale se lucrează la obișnuirea țăganilor cu viața așezată. Acest popor nomad încă în marea lui majoritate trăește împrăștiat în întreagă Europa. În Cehoslovacia recensământul din 1920 arată 8728 de țigani, dar se crede că numărul lor este cu mult mai mare decât cel arătat de statistica oficială.

Legile cehoslovace referitoare la țigani sunt înțelepte. Nu s'au legiferat restricțiuni generale și categorice împotriva lor, ci prin măsuri administrative se urmărește educarea lor și pregătirea lor pentru o viață ordonată, în conformitate cu principiile de drept ale oricărei organizații de Stat. Controlul migrațiunii va fi totuși sever și se vor distribui carnetele speciale celor obișnuiți cu această viață. (Wanderkarten).

Cea mai mare atenție li se dă copiilor de țigani în vederea pregătirii tinerei generații cu viața așezată pe care n'au cunoscut-o părinții lor. Cu timpul se va ajunge astfel la asimilarea populației țigănești, prin completa lor „adaptare la mediu”.

Ecouri. — Anchetele noastre în Bihor și în general în regiunile muntoase au stârnit interes viu atât în cercuri oficiale cât și în presă. Ziarul *Tribuna* din Oradea a reprodus părți privitoare la reforma agrară. Ziarul *Românul* din Arad a făcut o dare de seamă asupra anchetei dela 2 Oct. din Arad. Revista *Universul literar* pe când era sub direcția distinsului publicist Perpessicius a reprodus fragmente asupra profesiunilor bihorene. Credem, că intervenția *Societății de mâine*, prin înălțimea concepțiilor și seriozitatea materialului problemelor, va pune capăt superficialității de până aci și vor fi considerate acele chestiuni în toată amploarea și importanța lor.

Abonații „SOCIETATEA DE MÂINE,”

Peste câteva zile va reapare ziarul „Patria” din Cluj

complet reorganizat, amplificându-și programul și serviciile de informație din țară și străinătate. Refăcut materialicește, cu redacție și administrație modernă, ziarul *Patria* și-a asigurat o apariție regulată și îndelungă.

Ziarul *Patria* va fi un mare ziar de politică democrată și de informații, și va fi tras într'un număr considerabil de exemplare. Deși organ al partidului național-țărănesc, *Patria* va fi curierul obiectiv al tuturor evenimentelor economice, culturale și politice.

Ziarul *Patria* va apărea zilnic în 8 pagini.

În fiecare Joi va apărea *Patria* de Duminecă pentru țărăniște, cu abonament anual de 160 lei.

Abonament la *Patria*: pentru liber-profesioniști 800 lei, pentru funcționari, preoți și învățători 700; pentru instituții particulare și de stat: abonament dublu.

Patria va fi cel mai mare și mai bine informat ziar al Ardealului.

Cea mai bună publicitate este în coloanele ziarului „Patria”.

Biblioteca „Sămănătorul“ din Arad

Atragem atenția asupra frumoasei biblioteci „Sămănătorul“ din Arad, pentru popularizarea științei și literaturii românești. Bibliotecile școlilor, bibliotecile populare și peste tot biblioteca particulară a fiecărui intelectual nu pot fi complete fără numerele *Bibliotecii Sămănătorul* din Arad atât de bogate în materie accesibilă până și cutărui fruntaș de sat iubitor de lectură.

Neutăți de toamnă
și iarnă în marele
magazin de stofe

G r o m e n
și
H e r b e r t

CLUJ, Strada Regele Ferdinand No. 13.

In atenția Doamnelor!

Ultimele și cele mai moderne articole de blănărie

Louis Déri

magazin cu reputație solidă
Cluj, Str. Memorandului
No. 3.

Banca de Credit
și
Cassa de Păstrare
din Cluj, S. A.
Piața Unirii 7.

Sucursale: Dej, Sănmărtin, Alba-Iulia,
Tg.-Murăș, Oradea-Mare

Capital social: 77 milioane

Face toate operațiunile bancare în modul cel mai avantajos.

—o—

Bancă autorizată pentru valute.
Antrepozit lângă calea ferată.

BANCA AGRARĂ

S. A. privil. CLUJ.

Fondată în 1920.

Capital social . . . Lei 55,000.000

Reserve Lei 55,000.000

Sediul central:
Căl. Reg. Ferdinand
No. 36—33.

Telefon:
439, 612.

Adresa telegrafică
AGRARA.

Filiale: Beiuș, Lipova, Timișoara. **Agenții:** Orsova.

Face toate operațiunile de bancă. — Primește depuneri spre fructificare pe livrete și cont-curent, pe termen fix și la vedere — Acordă împrumuturi ipotecare și scont. Cont-curent, Incasso, Cecuri, Vânzări și cumpărări de efecte publice și acțiuni. — Efectuează plăți în țară și străinătate. — Bancă autorizată a face comerț cu devize!

Adresa abonatului:

„SCHMOLLPASTA“

S. A. Brașov

Fabrică de Cremă de ghețe
Premiată la 30 de expoziții